

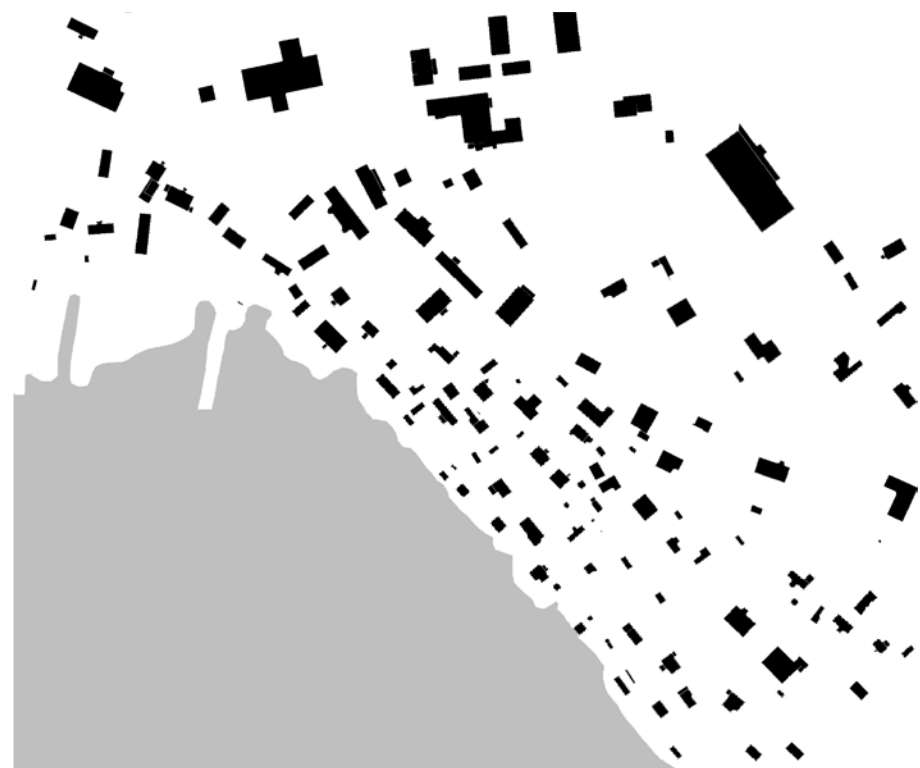

Kehittämiskeskus Oy Häme, Satu Huuhka
Hämeenlinnan seudun kyläkaavoitushanke

HAUHON VANHAN RAITIN

kyläkaava

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Kehittämiskeskus Oy Häme
Hämeenlinnan seudun kyläkaavoitushanke
2012

teksti, ulkoasu & taitto Satu Huuhka
kansi Jenna Taajamo & Satu Huuhka
kannen kuvat Kehittämiskeskus Oy Häme
muut kuvat Satu Huuhka, ellei toisin mainita

Pohjakartat (c) Maanmittauslaitos 2012.
Kopiointi ilman MML:n lupaa kielletty.
Julkaisulupa MML/VIR/HÄME/611/08.

ISBN 978-952-6625-04-1 (painettu)
ISBN 978-952-6625-05-8 (pdf)

Hanke ja julkaisu ovat saaneet rahoitusta EU:n
maaseuturahastosta Linnaseutu ry:n kautta.

Hyvä lukija! Pitelet kädessäsi Hauhon Vanhan raitin kyläkaavavihkoa, joka tehtiin Hämeenlinnan seudun kyläkaavoitushankkeessa vuosien 2010-2012 aikana. Vanhan raitin kyläkaavan kokonaisuuteen kuuluvat lisäksi aikaisemmat julkaisut ”Korjaustapaohjeita Hauhon Vanhalle raitille” sekä ”Rakennusinventointi Hauhon Vanhalla raitilla”.

Kyläläiset nostivat alueen tärkeimmiksi kehittämisteemoiksi alueen miljöön ja rakennusten säilymisen turvaamisen. Tästä tavoitteesta on helppo olla samaa mieltä. Hankkeessa laadittujen korjaustapaohjeiden ja rakennusinventoinnin tarkoitus on edistää entisestään kyläläisten omaehtoista toimintaa arvokkaan rakennuskannan puolesta lisäämällä heidän tiedollisia valmiuksiaan perinnekorjaamisen menetelmistä yleisesti sekä itse alueen rakennuksista. Rakennusinventointia voitaneen hyödyntää myös mahdollisen asemakaavapäivityksen pohjatietona. Tämä kyläkaavavihko kokoaa yhteen muita lähtötietoja, hankkeessa syntyneitä ideoita sekä ratkaisuehdotuksia asukkailta esiin nousseihin kysymyksiin. Muihin hankkeen kyliin verrattuna suunnittelukysymysten kenttä on Vanhalla raitin ollut hyvin erilainen ja erityinen. Käytännössä useimmat asukkaiden kokemat ongelmat eivät voi ratketa yksin kyläläisten omin voimin, vaan avuksi tarvitaan myös viranomaistoimia: asemakaavoitusta, kiinteistötoimituksia ja infrarakentamista. Tämän vihkon tiedot pystytään hyödyntämään siinä työssä.

Hämeen kylät ry valitsi Hauhon Vanhan raitin vuoden hämäläiseksi kyläksi vuonna 2011, eikä yksin rakennetun kulttuuriympäristönsä vuoksi vaan myös asukkaidensa aktiivisuuden ja sitoutuneisuuden vuoksi. Minäkin tahdon omasta puolestani kiittää Hauhon vanha raitti ry:n, Hauho-seuran ja Hauhon yrittäjien väkeä kyläkaavoitushankkeeseen osallistumisesta, sillä minun oli hyvä työskennellä kylässäänne, kun sain teiltä siihen tuen. Kiitos Matti ja Ulla Taponen, Jyri Maunula, Jouni Lehtonen ja Irmeli Isokivijärvi, Jouni Leivo, Eila Virtanen, Liisa Saastamoinen, Anne Nieminen ja Johanna Henttinen sekä kaikki muut, joiden nimeä en tässä muista mainita. Muistakaa te silloin tällöin kiittää itseänne ja toisianne kylänne eteen tekemästänne hienosta työstä!

Hämeenlinnassa 6.7.2012

kyläkaava-arkkitehti
Kehittämiskeskus Oy Häme

SISÄLLYS

1. Taustaa	2
1.1 Hauho Hämeenlinnassa ja Vanha raitti Hauholla	2
1.2 Työskentely kyläkaavahankkeessa	5
2. Perustiedot	8
2.1 Asukasprofiili	8
2.2 Palvelutarjonta	10
2.3 Infrastrukturi	10
2.4 Luonnonolosuhteet	12
2.5 Kaavoitus	13
2.6 Maisema ja rakennusperintö	13
2.7 Historia	18
3. Kehittämistarpeet ja -keinot	20
3.1 Asemakaavan muuttaminen	20
3.2 Toiminnot	20
3.3 Kadut ja kulkuoikeudet	21
3.4 Palolaituri / satama	23
3.5 Vesihuolto	23
3.6 Kiinteistörajat	25
3.7 Rakennussuojelu	26
3.8 Täydennysrakentaminen	31
Liite: 1. asukasillan ryhmätyön tulokset	32

1. TAUSTAA

1.1. Hauho Hämeenlinnassa ja Vanha raitti Hauholla

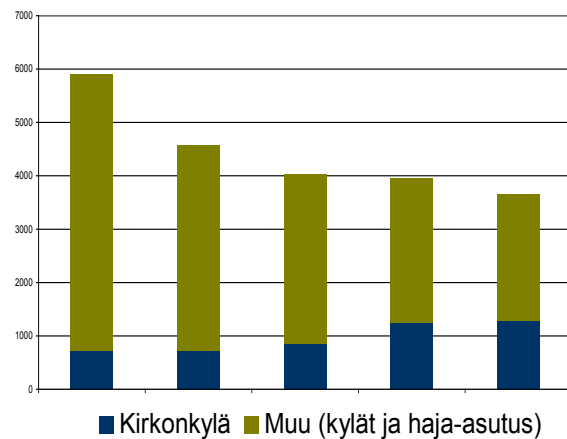
Hauhon kunta liittyi yhdessä neljän muun maaseutukunnan kanssa osaksi Hämeenlinnan kaupunkia vuoden 2009 alussa. Hauhon kunnassa kirkonkylä oli selkeästi sen palvelukeskus. Eteläisten kylän merkitys maaseutumaisena asumalähiönä kasvoi jo Hauhon kunnan aikana kunnan kaavoitus- ja tonttipolitiikan vuoksi. Hauholla oli Hämeenlinnaan liittyessään olemassa kaksikeskuksinen rakenne, jossa palvelut keskittyivät edelleen kirkonkylälle, mutta uusi asuinrakentaminen painotui jo Eteläisiin. Hauholla sijaitsee monia perinteisiä hämäläisiä ryhmäkylä, joista vanha kirkonkylä (Vanha raitti), Alvettula, Hyömäki, Matkantaka ja Tuittula on luokiteltu myös valtakunnallisesti arvokkaiksi. Edellä mainittujen lisäksi Hauholla on 39 muuta kylää. Vanha raitti on katu Hauhon kirkonkylässä, mutta Hauhon vanha raitti

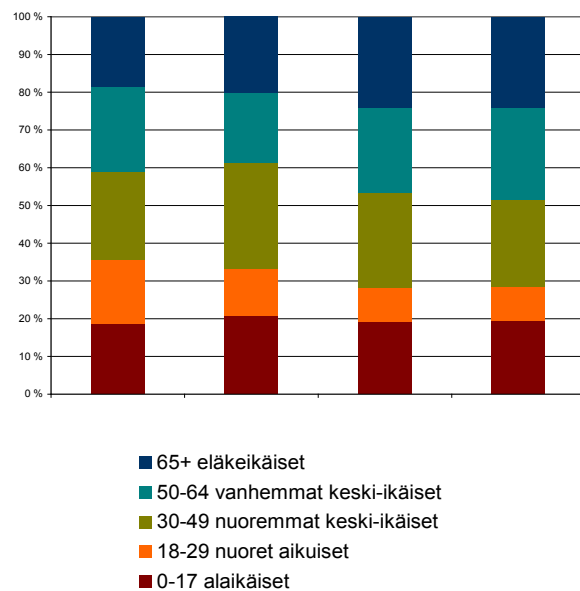
on myös siis kylä kylän sisällä. Nimellä tunnetaan Hauhon historiallisen kirkonkylän alue, joka on nykyistä taajamaa huomattavasti suppeampi alue sen eteläosassa, Hauhonselän jyrkässä rantarinteessä. Alueella toimii oma kyläyhdistys, Hauhon Vanha Raitti ry, ja se valittiin Vuoden Hämäläiseksi Kyläksi 2011.

Hauhon pitäjä on Hämeenlinnan liitoskunnista rakenteeltaan maaseutumaisin, sillä 65% sen asukkaista asuu muualla kuin entisessä kuntakeskuksessa, kirkonkylässä. Vain Tuulos on lähes yhtä maaseutuvaltainen, mutta näiden kahden ero muihin pitäjiin on selvä. Hauho oli Hämeenlinnan liitoskunnista toiseksi suurin Lammin jälkeen. Molemmille tyypillistä on, että väkiluku on pienentynyt tasaisesti 1960-luvun huippuvuosista, eikä lasku ole pysähtynyt 1980-luvun alkuun, kuten Tuuloksessa, Rengossa ja Kalvolassa. Hauholla väkiluvun lasku tosin on maltillisempi kuin Lammilla, mutta selvä.

Hauhon asukasmäärän ja sijoittumisen muutos
1960 - 1970 - 1980 - 1990 - 2000

Hauhon väestön ikärakenteen muutos
1980 - 1990 - 2000 - 2009

Tietojen lähde: Hämeen liitto / Tilastokeskus

Hämeenlinnan kaupungissa Hauhon kirkonkylä on vanhana kuntakeskukseksi yksi sen maaseutukeskuksia, maaseudulla sijaitsevia palvelukeskuksia. Eteläistä kehitetään asumisen keskuksena, joten keskustan välinen hierarkia säilyy samana. Hauhon viidestä tilastoalueesta vain Eteläisten asukasmäärä kasvaa, ja sen ikärakenne on nuorekas. Sen sijaan koko Hauhon ikärakenne on liitoskuntien vanhin. Koko Hauholla eläkeikäisiä on 24% ja alaikäisiä 19% - Eteläisissä vastaavat luvut ovat samassa järjestyksessä 11% ja 25%, ja kirkonkylässä 33% ja 16%. Kirkonkylän ikärakenne ei ole juuri muuttunut vuosikymmenen. Sen huoltosuhde on selkeästi huonompi kuin muissa hankkeen kylissä - Hauholla kymmentä työssäkäyvää kohden on lähes 18 työelämän ulkopuolella olevaa, jotka Hauhon tapauksessa ovat siis pääosin vanhuksia.

Eteläisten ja kirkonkylän välinen dynamiikka on muuttunut erityisen mielenkiintoiseksi kuntaliitoksen vaikutuksesta. Itsenäisen Hauhon kunnan oli hyödyllistä houkutella tonttitarjonnan avulla Hämeenlinnan kantakaupungissa työssäkäyviä perheitä asumaan Eteläisten maalaisidylliin hyvien liikenneyhteyksien varrelle, sillä se toi veronmaksajia vanhenevaan kuntaan. Nyt kun kiinteistö- ja kunnallisverot ohjautuvat yhteen suureen Hämeenlinnan kaupungin pooliin, Eteläisten hyöty kirkonkylälle ei ole enää yhtä ilmeinen. Kylän ja

pitäjäkeskuksen toiminnallinen yhteys on löyhä. Koska yli 50% Eteläisten työllisistä työskentelee kantakaupungissa ja vain 9% kirkonkylällä, on todennäköistä, että iso osa kauppa-asioinnista hoidetaan työmatkojen yhteydessä Hämeenlinnan keskustassa. Kuntaliitoksen myötä Eteläisten asukkaat pystyvät käyttämään myös kunnallispalveluja kaupunkikeskustassa. Maantieyhteys kauppakeskus Tuuloseen on hieman lyhyempi, suorempi, sujuvampi ja turvallisempi oloinen kuin matka Hauhon kirkonkylälle, ja myös Tuulonen haukannee suuren potin Eteläisten ostovoimasta. Onkin iso kysymysmerkki, tukeeko Eteläisten kylän lisääntyvä asutus todellisuudessa Hauhon keskustan palveluiden säilymistä nyt kuntaliitoksen jälkeen. Vuonna 2009 Eteläisten asukasmäärä on ollut jo 82% Hauhon kirkonkylän asukasmäärästä, mutta Eteläisten palvelutarjonta vain murto-osan tästä. Mikäli sekä Eteläisten että kirkonkylän väestömäärän kehitys jatkuu samanlaisena, ovat ne seuraavalla tarkistuspisteellä vuonna 2015 yhtäsuuret.

Ihmisten halukkuus hakeutua asumaan hyvien liikenneyhteyksien äärelle on tietysti ilmiö, jota kunta ei voi sen paremmin synnyttää kuin kiihdyttää, mutta asumisen sijoittumista voidaan pyrkiä säätämään ja ohjaamaan, vaikka tuloksista ei aina ole takeita. Kirkonkylä ei syrjäisemmän sijaintinsa vuoksi pysty aivan vastaa-

valla tavoin hyötymään ihmisten liikkuvuudesta. Kirkonkylän asukkaana pohtisinkin vastausta kysymykseen, miten kaupunki voisi toiminnallaan tukea Hauhon keskustan elinvoimaa - hyville ideoille on varmasti aina käyttöä. Väestön ikääntyminen ja väheneminen on kirkonkylälle valtava haaste, joka ei kuitenkaan näy vielä sen vireydessä - harveneva ja harmaantuva väki järjestää yhä aktiivisesti lukuisia kulttuuritapahtumia, joista Hauho erityisesti tunnetaan. Oliko entistä voimakkaammasta kulttuuriin profiloitumisesta, jossa Vanhan raitin kulttuurihistoriallista arvoakin voisi hyödyntää, apua kylän jatkuvuuden turvaamiselle?

1.2 Työskentely kyläkaavahankkeessa

Hankkeen perustyö - analysointi ja suunnittelu - tapahtui sekä maasto- että toimistotöinä. Väestörakenteen analysointiin ja kylän fyysisen ympäristön visualisointiin käytettiin erilaisia Hämeenlinnan kaupungilla käytössä olevia tietojärjestelmiä, joista saatiin tietoa esimerkiksi työmatkojen suuntautumisesta ja joilla pystyttiin kuvaamaan vaikkapa alueen maaperän ominaisuuksia. Hankkeen harjoittelijat kulttuurihistorioitsija Satu Rahnasto, arkkitehtiylloppilas Toni Husu ja aluetieteilijä Jenna Taajamo tekivät ison työn kylän rakennusten inventoinnissa maastossa liikkuen. Suunnitteluyhteistyötä kyläkaa-

va-arkkitehdin kanssa teki erityisesti paikallishistorian harrastaja, Wanha raitti ry:n kunniapuheenjohtaja Matti Taponen, jonka laajat tiedot mm. rakennusten rakennusvuosista ja entisistä käyttötarkoituksista saatiin hankkeessa siirrettyä kartalle.

Maasto- ja toimistotöiden ohella hankkeessa työskenneltiin kylällä ja kyläläisten kanssa usealla eri tavalla. Hauhotalossa järjestettiin neljä asukastilaisuutta, joihin kyläläiset kutsuttiin lehti-ilmoituksilla sekä osoitteensa ilmoittaneet myös henkilökohtaisilla kutsukirjeillä. Tilaisuudet tavoittivat 25-40 kyläläistä kerrallaan, mikä on tuplasti muihin kyliin verrattuna, vaikka Vanha raitti on niihin verrattuna vähintään puolet pienempi alue. Ensimmäisessä tilaisuudessa syksyllä 2010 kyläläisiltä kerättiin suunnittelun lähtötietoja perustuen Vanhalle raitille aikaisemmin tehdyssä kyläsuunnitelmassa esille tulleisiin asioihin. Tämän työn tulokset ovat liitteenä vihon lopussa. Toisessa tilaisuudessa syksyllä 2011 kyläläisillä oli mahdollisuus kommentoida kyläkaavatyöhön valittua, arvokkaaseen rakennuskantaan keskittyvää linjaa sekä arvioida mm. täydennysrakentamismahdollisuuksien luonnosta. Tammikuussa 2012 Hauhotalolle kokoonnuttiin vesihuoltopäivään, jossa punnittiin mahdollisuuksia vesijohdon ja viemäroinnin järjestämiseksi yhdessä vesihuolto-yhtiö HS Veden suunnittelupäällikkö Jarno Laineen kanssa. Neljäs, työn tulokset kokoava asu-

Vasemmalla sivulla kuvia Hauhon kirkonkylän nykyisestä keskustasta ja yllä historiallisesta keskustasta eli Vanhasta raitista. Hauhon keskusta on tyypillinen maalaistaajama, jossa erityistä on se, että vanhaa kirkonkylä säästyi hävittämiseltä 1900-luvun loppupuoliskolla, koska keskustan rakennukset eivät korvautuneet, vaan koko keskusta siirtyi. (Kuvat Kehittämiskeskus Oy Häme / Jorma Jämsén)

Vuoden 2011 hämäläisenä kylänä palkittu Hauhon Vanha raitti tunnetaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaasta rakennuskannastaan. (Kuvat Kehittämiskeskus Oy Häme / kuva yllä Jorma Jämsén, kuva vasemmalla sivulla Satu Rahnasto)

kasilta syksyllä 2012 päätti hankkeen.

Yrittäjille järjestettiin erikseen yrittäjätilaisuus, jossa maankäytön suunnittelua peilattiin elinkeinotoiminnan tarpeiden kautta. Yritysten edustajat kutsuttiin keväällä 2011 pidettyyn tilaisuuteen suoraan henkilökohtaisilla kirjeillä. Tilaisuuteen osallistui reilu 10 yrittäjää tai yhdistysaktiivia. Esille nousivat mm. Hauhon sataman eli Palolaiturin kehittäminen ja Hauhon 12-tieltä kylään johtavan sisäänajotien pusikoituminen. Asian tuleminen esille yrittäjätilaisuudessa johti Hauho-seuran ja yrittäjien yhdessä järjestämiin raivaustalkoisiin kesällä 2011, johon liittyvän byrokratian selättämisessä kyläkaava-arkkitehti avusti. Kyläkaava-arkkitehti osallistui myös muiden hankkeiden valmisteluun, mm. Hauhon laiturin uusimisen tutkimiseen yhdessä Hämeenlinnan kaupungin kanssa, Vanhan raitin omien katuvalopylväiden jatkamisen selvittämiseen Hauhon vanha raitti ry:n kanssa sekä paikallisen green care -yrittäjän Hauhon hyvinvointi- ja kulttuurimatkailun kehittämishankkeen esiselvittelyyn.

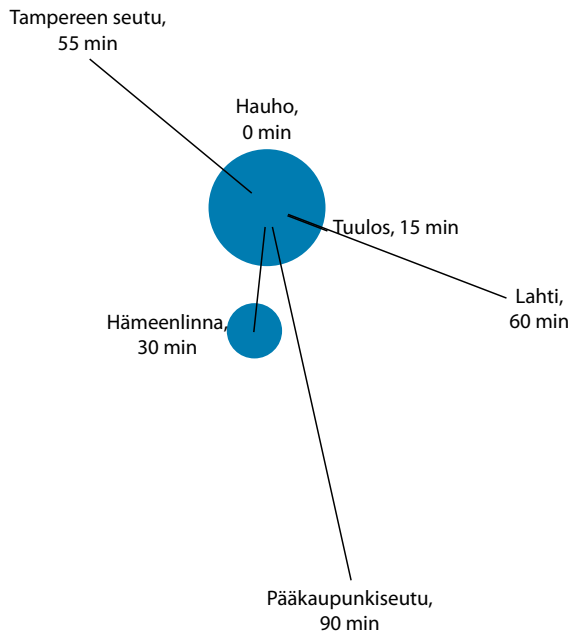
Vanhan raitin kiinteistönomistajien näkemyksien ja tarpeiden selvittämiseksi kiinteistönomistajille lähetettiin palautuskuorin varustettu kysely keväällä 2011. Kyselylomakkeet lähtivät noin 60 kiinteistölle, ja kyselyn vastausprosentti oli käytännössä 100%. Kyselyn vastaukset ohjasivat kyläkaavatyötä mm. vesihuollon järjestämisen tutki-

miseen sekä kulkuoikeuksien ja kiinteistörajojen tarkasteluun.

Lisäksi lukuisat kyläläiset saivat säännöllisen epäsäännöllisesti henkilökohdasta, kaavoitus- ja rakentamisasioihin liittyvää neuvontaa puhelimitse hankkeen kaksivuotisen taipaleen aikana. Hauholaisilla oli mahdollisuus osallistua myös kyläkaava-hankkeen ja Sadan megan maakunta -hankkeen yhteistyössä järjestämiin Google Maps -karttaohjelmakoulutuksiin keväällä ja syksyllä 2011, ja kylältä tartuttiinkin tilaisuuteen.

Tähän julkaisuun on koottu tiivistelmä hankkeen aikana käydyistä keskusteluista ja tehdyistä analyysistä. Vihkoon ei ole pyritty sisällyttämään kaikkea eri yhteyksissä esillä ollutta materiaalia, vaan julkaisun näkökulma on tiivistetty, kyläkaava-arkkitehdin ammatillinen näkemys Hauhon Vanhan raitin maankäytölle olennaisten asioiden valikoidusta. Hankkeen kuluessa on noussut esiin paljon hienoja ideoita, mutta toteuttajien löytäminen niille ei aina ole yhtä helppoa. Niinpä tästäkin julkaisusta on saattanut tästä syystä jäädä pois jotakin jonkun tärkeäksi kokemaa. Kunnalta on lupa odottaa sille lain määräämien tehtävien hoitamista, mutta ei ehkä kuitenkaan enempää. Kylän kehittämistoiminta on nyt ja jatkossa paikallisten ihmisten varassa, mutta asia lienee hyvissä käsissä. Ovathan aktiiviset ihmiset ja heidän muodostamansa toimeliaat yhdistykset tunnetusti Hauhon vahvuus.

Yllä: Hauhon kirkonkylän sijainti Etelä-Suomen kaupunkien keskellä sekä asukkaiden työmatkojen suuntautuminen. Viivan pituus kuvaa ajallista etäisyyttä paikasta ja ympyrän suuruus sinne suuntautuvien työmatkojen osuutta:

1. Oma pitäjä 55%
= kirkonkylä 43%, muu Hauho 12%
2. Hämeenlinna 26%

(Kuva Kehittämiskeskus Oy Häme / Toni Husu)

2. PERUSTIEDOT

2.1. Asukasprofiili

Vanhaa raittia määrittää voimakkaasti sen luonne vapaa-ajan alueena. Alueen 58 kiinteistölle tehdyn kyselyn perusteella yli 70% taloista on nykyään loma-asuntokäytössä, 10% on tyhjiillään ja vain reilua kymmentä taloa asutaan vakituisesti ympäri vuoden. Rakennusten koko ei määrittele käyttöä, vaan suuri, yli 200 m²:n kokoinen maatalon päärakennus voi olla lomamökinä siinä missä yksiön kokoinen, 40 m²:n mäkitupa voi olla omistajansa vakiasunto.

Yli 50% kiinteistönomistajista on ulkopaikkakuntalaisia, heistä 60% asuu pääkaupunkiseudulla. Reilu 15% kiinteistönomistajista asuu vakituisesti Hämeenlinnan kantakaupungissa, joten oman pitäjän väen osuudeksi kiinteistönomistajista jää kolmannes - heitä on saman verran kuin pääkaupunkiseutulaisia. Vanhan raitin hauholaisista kiinteistönomistajista 70% myös asuu alueella, joten lopulle 30%:lle Vanhan raitin kiinteistö on

”vain” loma-asunto. Vaikka 95% asunnoista on omistajiensa ilmoituksen mukaan ainakin teoriassa talviasuttavia ja niistä 60% myös pidetään lämpimänä talvisin, on alue talvella hyvin, hyvin hiljainen ainakin arkisin. Loma-asuntokäytössä olevista rakennuksista joka kolmatta käytetään vapaa-ajan asuntona myös talvisin. Talviasumishalukkuutta voivat vähentää vesivien puuttuminen 60% taloista sekä kulureittien talvikunnossapidon puuttuminen jyrkässä mäkitupalaisten rinteessä. Toisaalta mökkiläisistä vain kaksi ilmoitti olevansa yli-päättään kiinnostunut muuttamaan talonsa vakituisesti asunnoksi. Kokonaisuudessaan Hauhon kirkonkylässä loma-asuntojen määrä vakituisiin nähden on kuitenkin toiseksi pienin hankkeen muihin kyliin verrattuna. Vanha raitti onkin tälläkin tavoin aivan omanlaisensa kokonaisuus kirkonkylän sisällä.

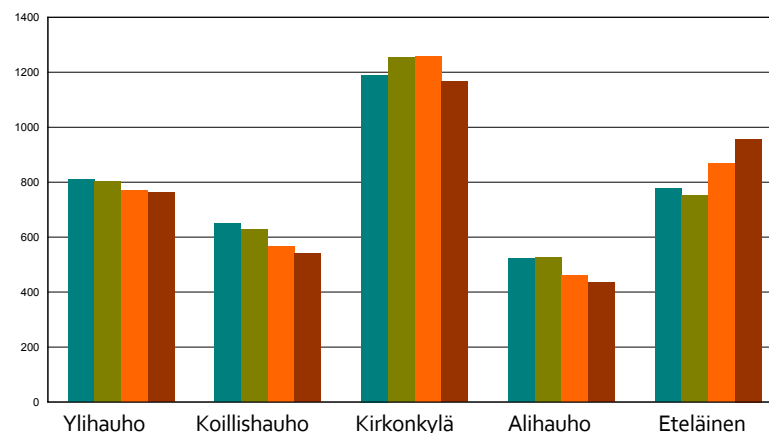
Vakituisten asukkaiden vähäisen määrän vuoksi ei ole ollut mielekästä tutkia pelkän Vanhan raitin väestötilastoja. Tilastol-

liset tarkastelut onkin tehty koko kirkonkylästä vertaillen sitä muihin Hauhon alueisiin, muihin hankkeen kyliin, koko Hämeenlinnaan, kanta-Hämeenlinnan pientaloalueisiin ja koko maan keskiarvoon. Hauho on ollut hyvä tutkimuskohde, koska se on polarisoitunut (kirkonkylä vs. Eteläinen) ja muista kylistä selkeästi erilainen monessa asiassa.

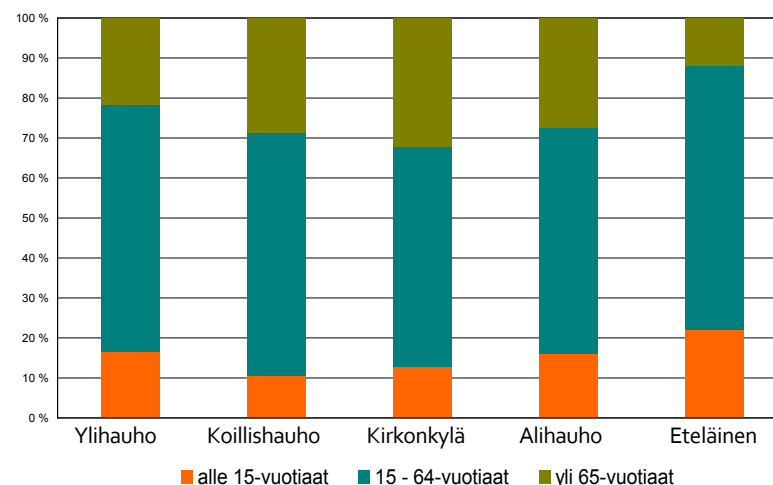
Kirkonkylän työpaikkaomavaraisuus on yli 90 %, mikä on hankkeen kylistä paras lukema. Kirkonkylän työssäkäyvistä 43 % työskentelee kylällä, 26% Hämeenlinnan keskustassa ja 12% muualla Hauholla - omassa pitäjässä työssäkäyviä on työllisistä siis 55% ja muualla työskenteleviä 45%. Jos paikallisuutta pidetään arvona, nämä luvut ovat hankkeen kylistä parhaat. Kirkonkylän työpaikkojen suurin toimiala on sosiaali- ja terveysala lähes 40% osuudella, mikä selittyy kylällä asuvien vanhusten suurella määrällä. Erityisesti teollisuuden alalla käydään taas töissä kylän ulkopuolella. 70 %:ssa kirkonkylän työpaikoista työskentelee hauholainen, heistä 60% asuu kylällä ja 40% jossain muualla pitäjässä. Kirkonkylän työttömyysprosentti on 6 %.

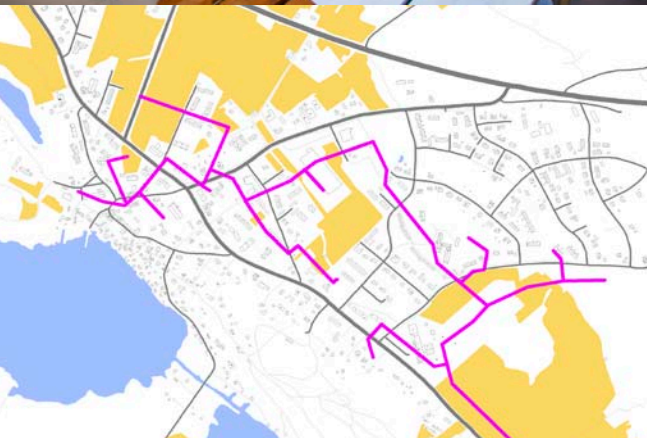
Kirkonkylän talouksista puolet on yhden hengen asuntokuntia. Tämäkin lukema on hankkeen kylien suurin. Lapsiperheiden osuus on vastaavasti pienin. Yli 30% kylän talouksista on autottomia, mikä ehkä myös selittyy vanhusten suurella määrällä, mutta myös kylän kompaktilla koolla

Hauhon osa-alueiden asukasmäärän muutos
1995 - 2000 - 2005 - 2009

Hauhon osa-alueiden väestön ikärakenne 2007

Yllä: Hauhon Lämpö Oy kauko-
lämpöverkosto. Lämpö tuotetaan
uusiutuvalla kotimaisella puuhak-
keella ja Ilosen Puutyön tuotan-
nosta yli jäävällä kutterinlastulla.
Ylemmässä kuvassa on Ilosen Puu-
työn tuotteita. (Kartta Kehittämis-
keskus Oy Häme / Satu Huuhka,
valokuva Jorma Jämsén)

Viereisen sivun kartta Kehittämis-
keskus Oy Häme / Sonja Hilskä)

ja kävelymatkan etäisyydellä olevilla lähi-
palveluilla. Uusia omakotitaloja kylään on
noussut viime vuosikymmenen aikana kol-
men talon vuosivauhdilla, mikä on saman
verran kuin puolet pienemmässä kylässä
Tuuloksen Syrjäntakana. Asukasmäärään
suhteutettuna rakentamistahti onkin hank-
keen kylistä toiseksi pienin.

2.2. Palvelutarjonta

Hauhon kirkonkylältä löytyvät kun-
nalliset peruspalvelut toisen asteen koulu-
tusta (lukio ja ammattikoulua) lukuun otta-
matta. Lähin lukio on Lammilla. Kirkonkylän
kaupalliset palvelut ovat kohtuulliset, ja eri-
koisliikkeitäkin kylältä löytyy. Kylästä löytyy
mm. Alko, jota ei ole saman kokoisessa Ren-
gon kirkonkylässä eikä kaksi kertaa niin suu-
ressa Iittalassa. Kirkonkylässä on kaksi päivit-
täistavaraliikettä, mutta Keskon K-kauppaa
ei toiveista ja hyvistä ennusmerkeistä huoli-
matta ole perustettu kylälle. Hauho tunne-
taan erityisesti puusepänteollisuudestaan.

Itse Vanhan raitin alueella ei tällä
hetkellä toimi muita liikkeitä kuin lounas-
ravintola-majatalo Wanhan raitin kievari
sekä juhla- ja koontumistila Hauhotalo,
jotka sijaitsevat Kirkkotiellä toisiaan vasta-
päätä. Hauhon seurakunta toimii alueella
keskiaikaisessa harmaakivikirkossa sekä
viereisissä seurakuntatalossa, Punaisessa
tuvassa ja pappilassa. Kirkon vieressä si-
jaitseva Hauho-seuran ylläpitämä Hauhon

esinemuseo on auki kesäisin. Vanhan raitin
alueen ulkopuolella, Kotkonharjulla, sijait-
see yhdistyksen kotiseutumuseo, niinikään
kesäisin auki oleva Kotkon ulkomuseoalue.

Linja-autojen vakiovuorot kulkevat
Hauhon ja Hämeenlinnan keskustan välillä
aamukuudesta iltakuuteen. Lyhimmillään
matka kestää 35 minuuttia ja pisimmillään
65 minuuttia. Lahti-Tampere -pikavuorot
kulkevat valtatie 12:ta pitkin, koukaten Hau-
hon linja-autoaseman kautta. Matka mo-
lempiin kestää noin tunnin. Palvelulinja Ky-
läpussilla pääsee kerran viikossa asioimaan
kirkonkylältä kauppakeskus Tuuloseen.

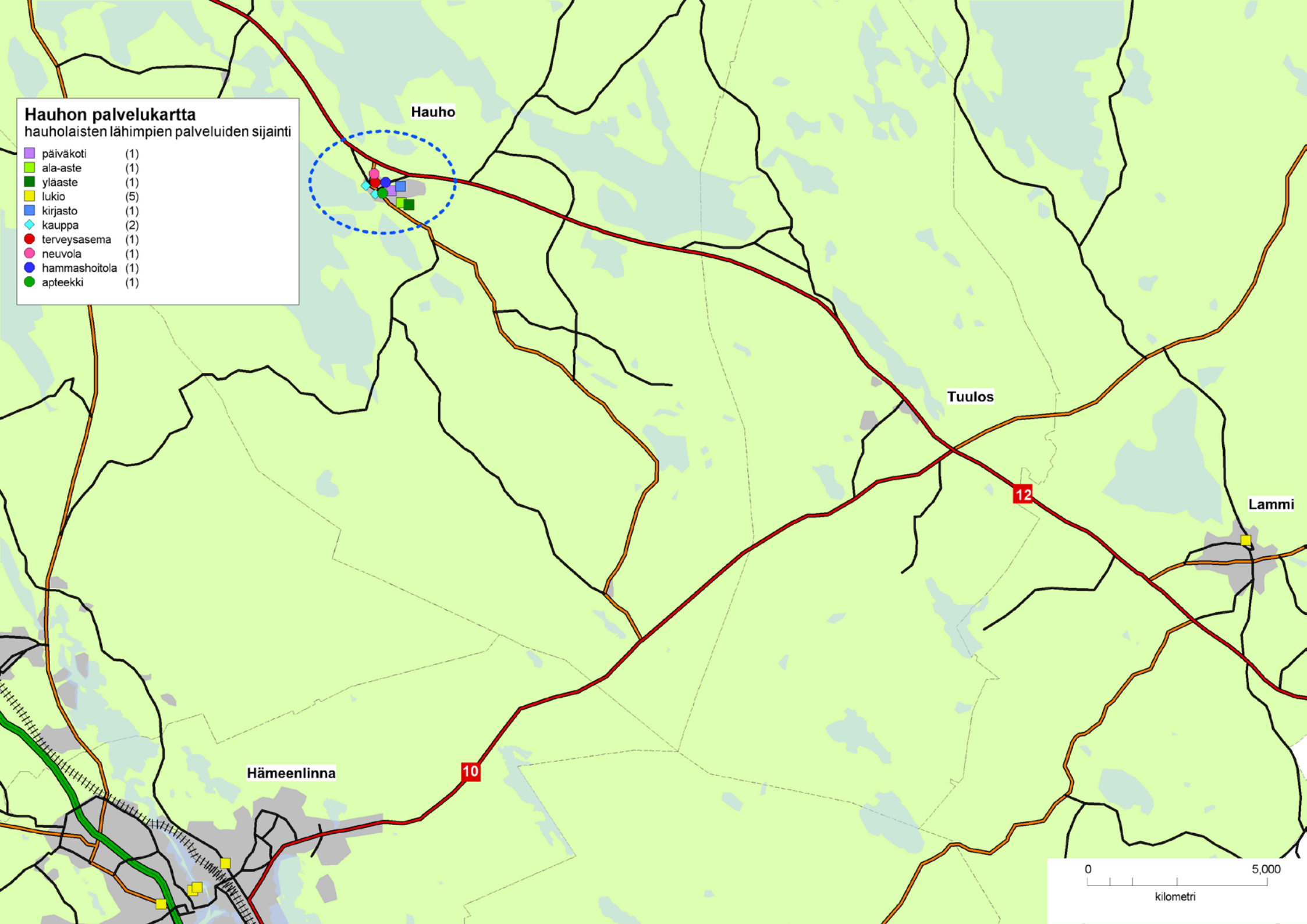
2.3. Infrastrukturi

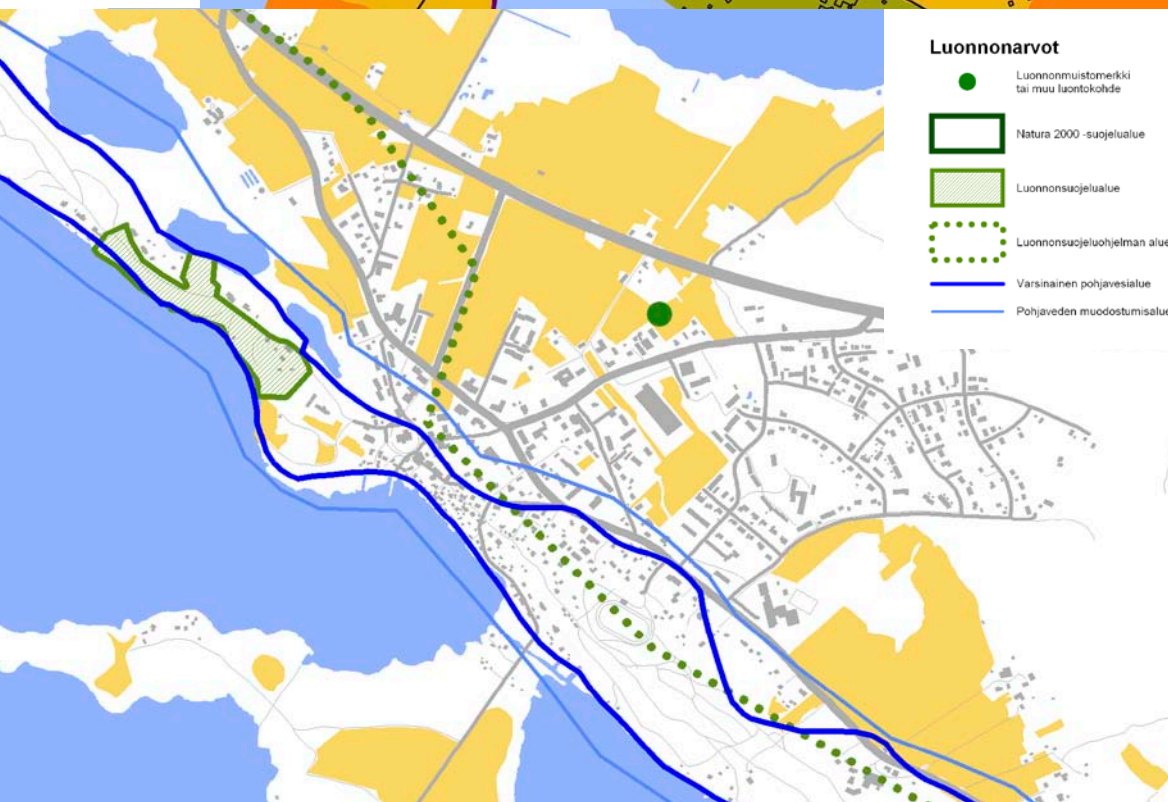
Kirkonkylän läpi kulkevat Hauhon-
tie ja Vihniöntie ovat valtion omistamia ja
Uudenmaan ELY-keskuksen hallinnoimia
yleisiä teitä. Muut kirkonkylän liikenneväy-
lät ovat pääsääntöisesti kaupungin ylläpi-
tämia katuja. Monen muun maaseutukun-
nan tavoin Hauhon kunta ei ole lunastanut
moniakaan katualueita omistukseensa kaa-
voituksen jälkeen. Käytännössä kaupunki
omistaa katualueet nyt vain Vihniönrintees-
sä. Toimintamalli on johtanut sekavuuteen,
sillä kunta on hoitanut katuina alueita, joita
se ei ole hankkinut omistukseensa. Vuosi-
kymmenten jälkeen voi olla mahdotonta
todentaa, onko katujen haltuunotosta tehty
mitään sopimuksia esimerkiksi suullisesti.

Maastollisesti haastavaa Vanhaa

Hauhon palvelukartta
hauholaisten lähimpien palveluiden sijainti

	päiväkoti	(1)
	ala-aste	(1)
	yläaste	(1)
	lukio	(5)
	kirjasto	(1)
	kauppa	(2)
	terveysasema	(1)
	neuvola	(1)
	hammashoitola	(1)
	apteekki	(1)

raittia lukuun ottamatta melkein koko Hauhon kirkonkylä on HS Veden vesihuoltoverkoston piirissä. Muutama talo Vihniössä ja Savikontien varressa on toiminta-alueen ulkopuolella. Ratkaisua Vanhan raitin vesihuollon järjestämiseksi on etsitty pitkään. Asiasta lisää luvussa 3. Ilosen Puutyön ja Hämeenlinnan kaupungin omistama Hauhon Lämpö Oy tuottaa kirkonkylään kaukolämpöä metsähakkeesta ja Ilosen Puutyön tuotannossa syntyvästä kutterinlastusta. Verkoston pituus on vajaa 6 kilometriä ja sen piirissä on 43 kiinteistöä.

2.4. Luonnonolosuhteet

Hauho sijaitsee ns. Hauhon reitin vesistö- ja viljelymaisemissa, ja kuuluu Etelä-Hämeen lehtokeskuksen alueeseen. Hauhon nykyinen kirkonkylä jää Hauhonselkää reunustavan Kotkonharjun-Vuorenharjun ja Vihniönmäen väliseen laaksoon. Vanha kirkonkylä, Vanha raitti, sijaitsee harjun Hauhonselkään laskevassa sorarinteessä. Kirkonkylän koillisosassa Vihniönrinteen maaperä on moreenia. Väliin jäävä alue - kirkonkylän entiset pellot - on hietää. Kotkonharju-Vuorenharju on tärkeä pohjavesialue. Kotkonharjulla on pieni harju-luonnon suojelualue. Kirkonkylänlahti ja Vuorenselkä ovat merkittäviä lintuvesiä. Lehtolan neitsytkivi Vihniössä on ollut rauhoitettu luonnonmuistomerkki jo vuodesta 1963. Hauhon luonnosta voi lukea lisää Hauhon luonto-opaasta (Jutila Heli, 2004: Hauhon luonto-opas.

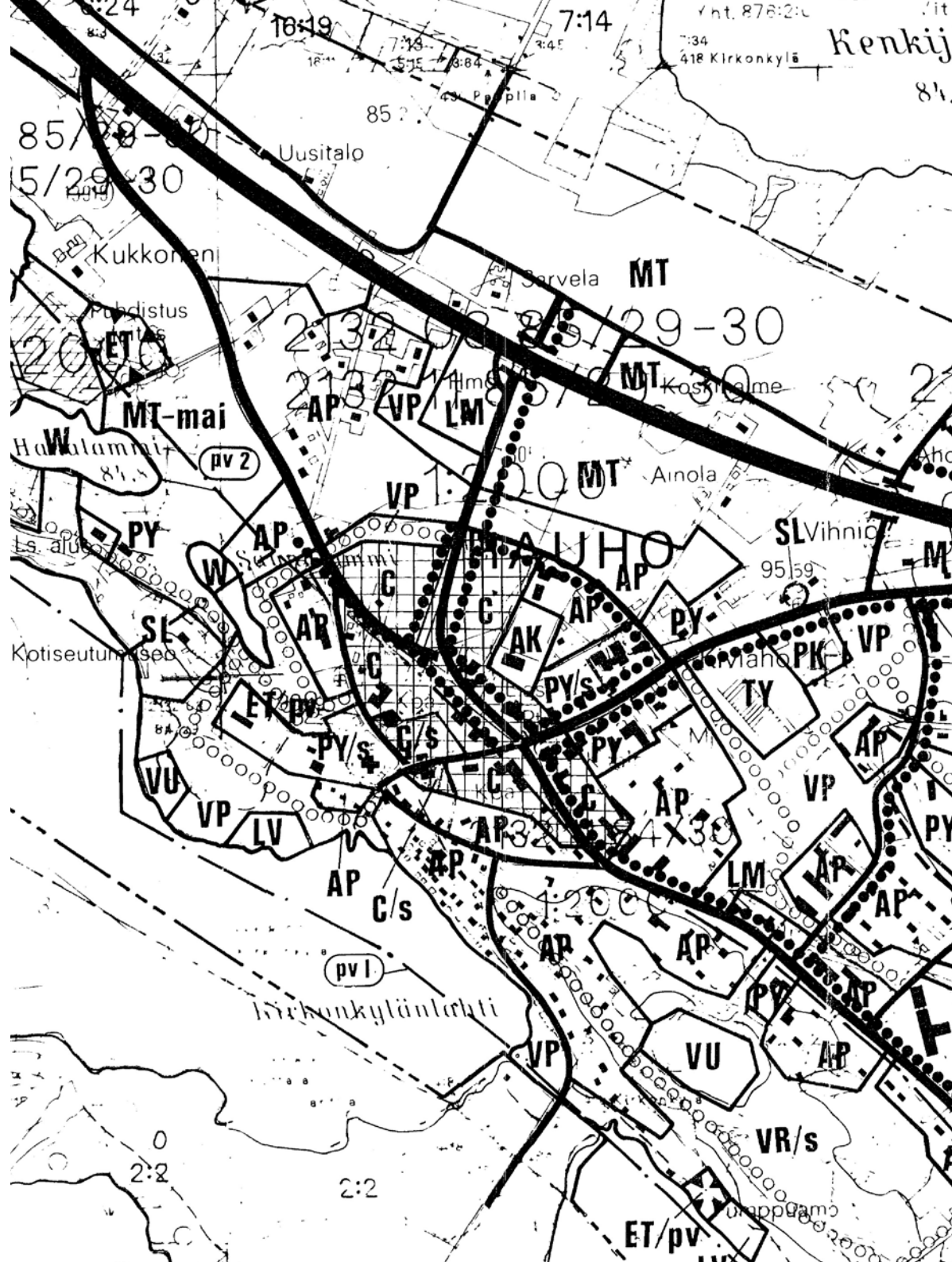
Ympäristöosaston julkaisu 32. Hämeenlinnan seudun kansanterveystyön kuntayhtymän ympäristöosasto).

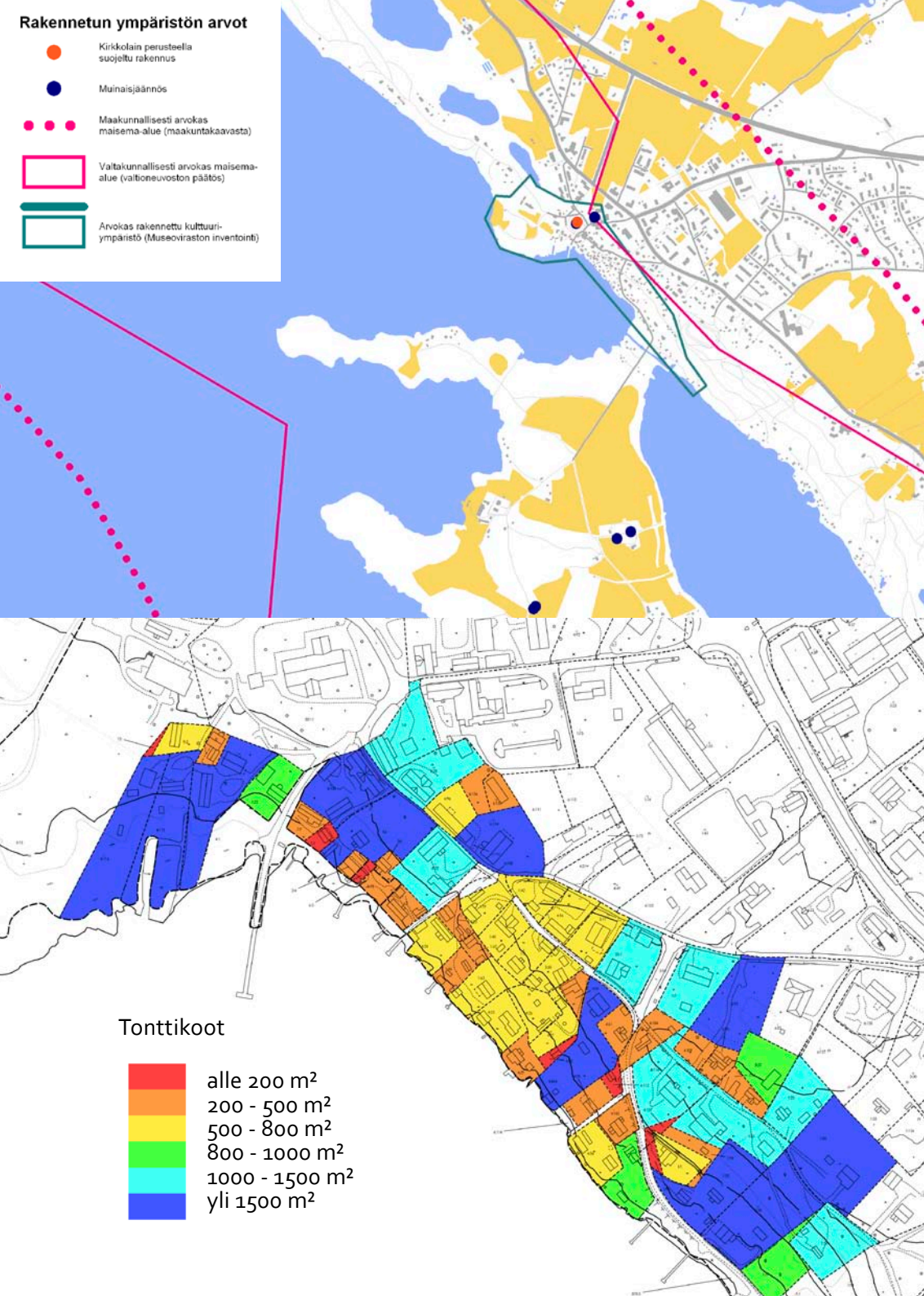
2.5. Kaavoitus

Kirkonkylän osayleiskaava on hyväksytty vuonna 1995, ja sen suunnittelu on aloitettu jo 1990-luvun alussa. Osayleiskaava ei noteeraa Vanhan raitin kulttuurihistoriallista arvoa millään tavalla, vaan se on merkitty normaaliksi pientaloalueeksi AP-merkinnällä. Vain Kapakan kortteli ja Hauhotalo on merkitty /s -säilyttämismerkinnällä. Kaavaselostuksen kohdassa "suojeltavat alueet" kyllä todetaan, että seutukaavaliitto on määritellyt vanhan kirkonkylän rakennuskannan kulttuurihistoriallisesti arvokkaaksi kohteeksi. Itse kaavakartalle sitä ei kuitenkaan ole tuotu näkyviin. Vanhan raitin asemakaavallista tilannetta on analysoitu tarkemmin luvussa 3.

2.6. Maisema ja rakennusperintö

Vanhan raitin alueen arvot liittyvät erityisesti maisemaan ja rakennusperintöön. Kiinteitä muinaismuistoja alueella on kaksi: Hauhon keskiaikainen harmaakivikirkko ja Kapakan päärakennuksen vieressä mahdollisesti osittain säilynyt rautakautinen hautaröykkiö. Koska Vanhan raitin alue on arkeologisten löydösten perusteella ollut asuinpaikkana käytössä jo rautakaudella, tulee kaivuutöitä suunniteltaessa olla

yhteydessä Museoviraston Hämeenlinnan toimipisteeseen.

Hauhonselän kulttuurimaisemat ovat yksi Kanta-Hämeen seitsemästä valtakunnallisesti arvokkaasta maisema-alueesta, jotka on vahvistettu valtioneuvoston päätöksellä. Maisema-alue on hyvin laaja, ulottuen Alvettulasta vanhan kirkonkylän kautta Tuittulaan ja aina Kokkilaan saakka. Sen maisemakuvaa luonnehtii perinteinen viljelymaisema sekä vanha hämäläinen kyläasutus, vauraat kartanot ja talonpoikaistilat. Maakuntakaavassa maakunnallisesti arvokkaan Hauhon-Alvettulan-Eteläisten kulttuurimaisema-alueen raja on vieläkin laajempi. Hauholaisen maiseman ominaispiirteisiin voi tutustua esimerkiksi Hauhon maisemaselvityksen avulla (Salomäki Paula & Hirvonen Auli, 2004: Hauhon maisemaselvitys. Pro Agria Häme). Hauhon vanha raitti ry on toteuttanut kulttuurimaiseman hoitohankkeen, jossa harvennettiin alueen puustoa, vuosina 2003-2004 (loppuraportti Maisema ja ympäristö Oy 2004: Hauhon Vanhan raitin alueen kehittäminen. Maisemakuva ja puusto).

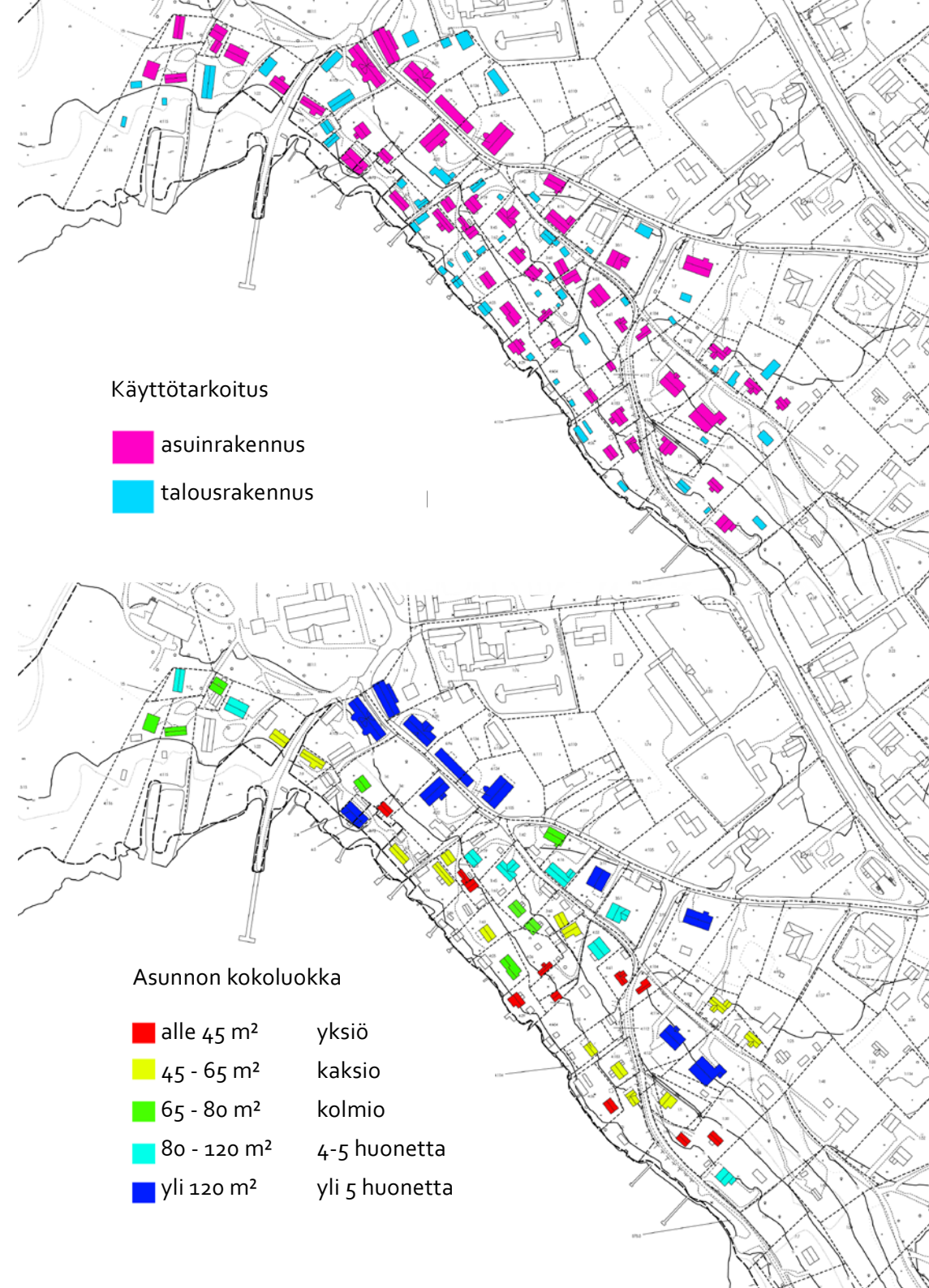
Museovirasto on määritellyt Vanhan raitin valtakunnallisesti arvokkaaksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi (ns. RKY-alueeksi) vuosien 1993 ja 2009 inventoinneissaan. Vanhasta raitista todetaan, että se on ”poikkeuksellisen hyvin säilynyt yhtenäinen kokonaisuus kirkkoineen, pappiloineen, raitteineen, mautiloineen, pienasumuksineen

ja kauppataloineen”. Kanta-Hämeen Vanha raitti on merkitty ”erityisen merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi”. Koska kyläkaavahankkeessa on erikseen inventoitu Hauhon Vanhan raitin rakennukset, josta on myös oma julkaisunsa, ei tässä kyläkaavavihkossa käydä tarkemmin läpi kirkonkylän muuta rakennuskantaa. Tällä ja seuraavalla aukeamalla on kuitenkin analyysikarttoja vanhan kirkonkylän rakennusten ja tonttien ominaisuuksista eli mm. koosta, iästä ja käyttötarkoituksesta. Kyläkaavahankkeen muut, Vanhan raitin rakennuskantaa käsittelevät julkaisut ovat:

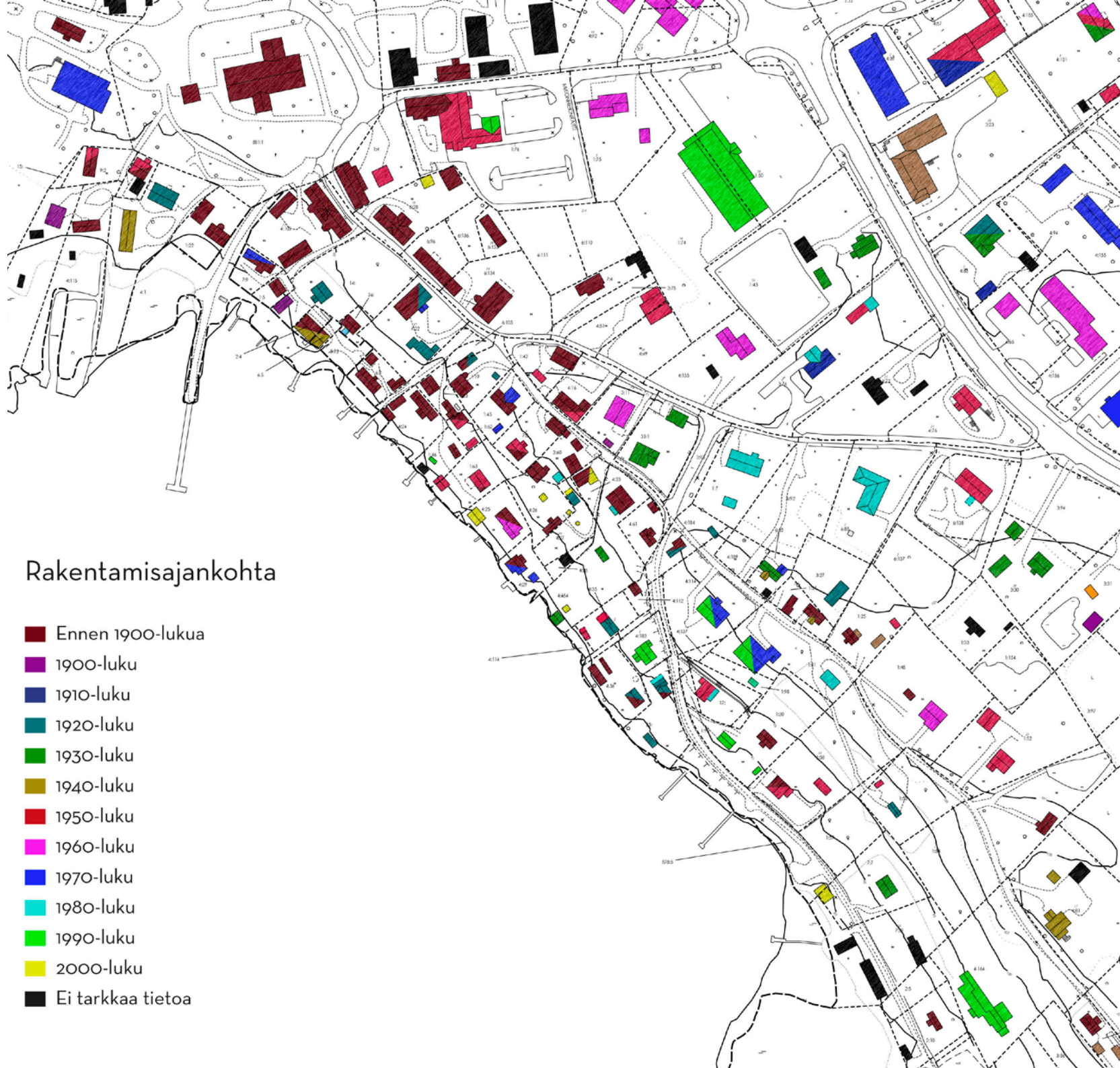
- Huuhka, Rahnasto, Husu & Taajamo: Rakennusinventointi Hauhon Vanhalla raitilla. Kyläkaavahankkeen julkaisu 3. 2012. Kehittämiskeskus Oy Häme.
- Huuhka Satu & Rahnasto Satu: Korjaustapaohjeita Hauhon Vanhalle raitille. Kyläkaavahankkeen julkaisu 1. 2012. Kehittämiskeskus Oy Häme.

Kirkonkylän kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen muuhun rakennuskantaan voi tutustua laajemmin seuraavien julkaisujen avulla:

- Ahola, Teija: Rakennusinventointi - Hauho. Hämeen ympäristökeskuksen moniste 43/2002. Kustantajat Hämeen ympäristökeskus & Hauhon kunta.
- Hämeen liitto: Rakennettu Häme - Maakunnallisesti arvokas rakennusperintö. 2003. Kustantaja Rakennustieto.

Matti Taponen on tutkinut alueen rakennuskannan rakennusvuosia mm. vanhojen valokuvien, ilmavalokuvien ja karttojen avulla. Kuva on piirretty tietokoneella puhtaaksi kyläkaavahankkeessa, ja sitä on täydennetty 1900-luvun lopussa rakennettujen kiinteistöjen osalta myös kiinteistörekisterin tiedoilla. 1950-lukua vanhempien rakennusten kohdalla rekisterin tiedot voivat olla virheelliset. (Kuva Kehittämiss-keskus Oy Häme / Toni Husu)

Matti Taponen ja Satu Huuhka
tutkivat yhdessä hävinneiden ra-
kennusten vanhoja sijainteja va-
lokuvien ja karttojen avulla. Kuva
on piirretty tietokoneella puhtaaksi
kyläkaavahankkeessa. (Kuva Kehit-
tämiskeskus Oy Häme /Toni Husu)

Yllä vasemmalla: Veskun eli Eskon talon vanha aitta on kaunistettu käsityötä. (Kuva Kehittämiskeskus Oy Häme /Toni Husu)

Yllä oikealla: Kuninkaankartta 1700- ja 1800-lukujen vaihteesta näyttää, että tie Tampereelta Hämeenlinnaan ja Lahteen kulki Vanhaa raittia pitkin. (Kuva kirjasta Alanen, Timo: Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805, Suomalaisen kirjallisuuden seura 1989).

Oikealla sivulla: Matti Taponen on selvittänyt eri kiinteistöissä vanhaan toimineita, nyt jo hävinneitä liikkeitä ja käsityöläisiä. Kuva on piirretty tietokoneella puhtaaksi kyläkaavahankkeesta (Kuva Kehittämiskeskus Oy Häme /Toni Husu)

2.7. Historia

Asuinpaikkalöydöt todistavat, että Hauholla on ollut asutusta jo kivikaudella. Nykyinen asutus periytyy rautakaudelta, 500-luvun tienoilta. Hauhon ensimmäinen seurakuntakirkko rakennettiin mahdollisesti jo 1220-luvulla, ja kirkon nykyinen paikka saattaa olla alkuperäinen. Ensimmäinen maininta Hauhon seurakunnasta on 1320-luvulta, jolloin hauholaiset joutuivat paavin pannaan maksamattomien kirkollisverojen tähden. Nykyinen kirkko on rakennettu 1400-luvun lopussa tai 1500-luvun alussa. Useimmat Hauhon nykyisten kylien nimistä mainitaan 1400-luvun asiakirjoissa. Kirkonkylän nimikin oli alkujaan Sulittula.

Kirkonkylänrannan rakennusten sijoittelu ja säännötön tonttijako ovat ilmeisesti peräisin jo keskiajalta. Kapakan tilalla on tiedetään pidetyn kestikievaria jo 1600-luvulla. Vanhimmat rakennukset, esimerkiksi juuri Kapakan talo (Vanhan raitin kieväri), Vesku eli vanha Eskontalo ja lainajvästön

viljamakasiini (Hauhon esinemuseo), ovat rungoltaan 1700-luvulta. Useimmat Vanhan raitin entisten maatalojen päärakennukset ovat 1800-luvulta. Kylän läpi kulkeva kapea raitti oli kylän päätie, sillä 12-tietä tai nykyistä Hauhontien linjausta ei ollut olemassa. Kylän myymälät sijaitsivat raitin varren maatalojen rakennuksissa. Käsityöläiset asuivat ja harjoittivat ammattiaan rinteen mäkituvissa.

Hauhon kirkonkylän siirtyminen pois Vanhan raitin alueelta nykyiselle paikalleen Hauhontien ja Vihniöntien risteykseen alkoi tavallaan jo 1800-luvun lopulla, jolloin paikalle rakennettiin kansakoulu. Kirkonkylän raitin ahtauden ja liikenteen lisääntymisen vuoksi 1930-luvulla päätettiin rakentaa ohitustie (nykyinen Hauhontie) kirkonkylän peltojen läpi. Tien rakentaminen johti rakentamisen lisääntymiseen koulun naapurustossa, ns. uudessa risteyksessä. Liikkeet alkoivat pikku hiljaa siirtyä alueelle vanhasta kirkonkylästä 1900-luvun loppupuolella. Tätä kirjoitettaessa Vanhalla raitilla ei toimi enää yhtään myymälää.

3. KEHITTÄMISTARPEET JA KEINOT

3.1. Asemakaavan muuttaminen

Vanhan raitin alueen asemakaavat ovat peräisin 1990-luvun alusta, ja ne ovat monilta osin vanhentuneita ja epätarkoituksenmukaisia. Asemakaavamuutos näyttäytyykin välttämättömänä ensiaskeleena toivotun muutoksen käynnistämiseksi, ja sillä pystytään vaikuttamaan useaan kehittämistarpeeseen. Asemakaavamuutos ei kuitenkaan yksinään riitä takaamaan toivottua kehitystä alueella, mutta se toimii perustana, jonka päälle niin yksityiset kuin viranomaisetkin voivat toimintaansa yhteistyössä rakentaa.

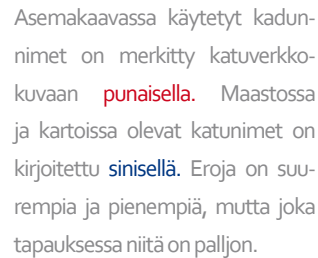
3.2. Toiminnot

Vanhan raitin alue on ollut 1900-luvun puoleen väliin asti Hauhon kirkonkylän kaupallinen ja toiminnallinen keskus. Muutos vapaa-ajan asuntojen alueeksi on tapahtunut muutaman viime vuosikymmenen aikana. Nykyisissä asemakaavoissa alue on merkitty pääosin omakotiasumista osoitta-

valla AO-merkinnällä, ja yksittäisiä kiinteistöjä AM- (maatilan talouskeskus), AL- (asuin- ja liikekiinteistö), TY (teollisuusrakennus) ja PL (puistoalue) -merkinnöillä. Näistä AM-, TY- ja PL-merkinnät ovat nykyiseen toimintaan nähden vääriä tai vanhentuneita. Esimerkiksi ravintola- ja majoituspalveluita tarjoava Vanhan raitin kievari toimii AM-tontilla. Asumista osoittavasta merkinnästä huolimatta myös muissa Vanhan raitin kiinteistöissä on vuosien mittaa toiminut pieniä liikeyrityksiä. Alueen kehittymismahdollisuuksien kannalta ei ole syytä estää liiketoiminnan harjoittamista alueella suppeilla kaavamerkinnöillä. Suojelumerkinnällä varustettu asuin-, liike- ja toimistorakennusten kaavamääräys AL/s mahdollistaisi Vanhan raitin matkailullisen ja kaupallisen potentiaalin hyödyntämisen kiinteistönomistajien omilla ehdoilla. Nyt vallitsevasta lomaa-asumisesta huolimatta aluetta ei ole tarkoituksenmukaista kaavoittaa vapaa-ajan asumiseen, sillä se sijaitsee kirkonkylän yhdys-

3.3. Kadut ja kulkuoikeudet

Hauhon kunta ei ole lunastanut katualueita omistukseensa ensimmäisen kaavoituksen yhteydessä. Kunnan kadunpito on saattanut perustua suulliseen sopimukseen, mitä on vaikea näyttää jälkikäteen toteen. Kun katumaa on yksityisten omistamaa eikä sitä ole virallisesti otettu kunnan haltuun, kunnalla ei ole teoriassa edes velvollisuutta huolehtia siitä. Kaikki - niin kaupunki kuin maanomistajatkin - hyötyisivät katujen maanomistuksen selkeyttämisestä eli katualueiden siirtämisestä kaupungin omistukseen. Ensimmäistä asemakaavaa hyväksyttäessä kunta saa omistukseensa sille ennestään kuulumattoman katualueen. Jos

Porrintalo on aina ollut alarinteessä, mutta siitäkin huolimatta eräässä vanhassa kuvassa etualalla sijainneeseen liikehuoneiston nousta Vanhalta raitilta askelman verran. Kadun pinta on noussut vuosien saatossa arviolta 70 cm.

katu on ennestään yksityistie, maanomistajille ei makseta maasta korvausta. Tämä lienee kohtuullista, sillä maanomistajalle on maasta yksityistienä lähinnä kustannuksia, eikä tiemaalla juuri ole rahallista arvoa, jonka voisi myymällä realisoida. Yksitystien siirtyessä kunnan omistukseen maanomistaja hyötyy, kun myös väylän rakentamis- ja kunnossapitovastuu siirtyy kunnalle. Asemakaavamuutosalueella kunnalla ei ole samanlaista, lakiin perustuvaa oikeutta saada katualuetta omistukseensa. Kuitenkin, jos katu on kaikissa kaavamuutoksissa koko ajan pysynyt katuna, rinnastetaan tilanne kaavamuutosten jälkeenkin ensimmäiseen asemakaavaan.

Vaikka katujen ottaminen kaupungin omistukseen selkiyttäisi vastuunjakoa, sillä ei kuitenkaan voitane poistaa joidenkin rinteiden asukkaiden kokemaa epävarmuutta kulkuoikeuksista. Huolta on esiintynyt erityisesti Urhonkujalla, johon Poltinahteen ja Kutukujan tilanteet rinnastuvat. Jyrkässä rinteessä sijaitsevat kulkuväylät ovat rakennusten välistä, pihojen läpi mutkittelevia kinttupolkuja, joiden erottaminen kunnan omistamaksi katumaaksi ei ole tarkoituksenmukaista. Polun lohkominen halkaisisi kahtia olemassa olevien pihapiirit, jotka ovat nyt toiminnallisia kokonaisuuksia välissä kulkevasta polusta huolimatta. Periaatteessa kaavassa oleva ”yleiselle jalankululla varattu alueen osa” -merkintä jo takaa

yleisen käyttöoikeuden. Varminta olisi kuitenkin viedä kulkuväylä kiinteistörekisteriin kyseisten kiinteistöjen rasitteeksi, sillä asiasta esiintyy helposti kinastelua etenkin kiinteistönomistajien vaihtuessa. Maanmittauslaitoksen suorittamalle rasi-toimitukselle pitäisi kuitenkin löytyä maksaja. Koska polku palvelee ensi sijassa alueen kiinteistöjä eikä niinkään aidosti yleistä kulkua, asian hoitaminen kuntoon lienee lähinnä rinteiden maanomistajien intresseissä.

Vanhan raitin pintaa on nostettu vuosien kuluessa paikallisten arvion mukaan noin 70 cm kirkon ja Eskonraitin risteyksen väliin jäävällä alueella. Kadun pinnan nousu on jättänyt erityisesti rakennuksista kaksi hienointa, Porrintalon ja vanhan Eskontalon, vaikeaan asemaan. Porrintalon kivijalan yläpinta on arviolta tuon 70 cm kadun pinnan alapuolella, ja valumavedet ohjautuvat rakennuksen seinustalle. Alueen vanhimman päärakennuksen, vanhan Eskontalon, kivijalka on niin ikään kadun pinnan alapuolella, mutta tilannetta on saatu korjattua rakennuksen viereen kaivetulla ojalla. Muiden suurten päärakennusten - Poltin, Heiskalan, Rekolan ja Mikonheikintalon sokkelit laa- haavat yhtä lailla maata. Niiden runkojen ja julkisivujen etäisyys maahan on vain 10 cm:n luokkaa, kun puurakennuksella sokkelin korkeuden pitäisi mielellään olla 30-50 cm. Korkealla oleva maanpinta vaarantaa historiallisesti arvokkaiden rakennusten säilymistä,

sillä se altistaa alapohjarakenteet, rungon alimmat hirret ja julkisivujen alaosat kosteudelle ja sitä kautta lahovaurioille. Vaikka katualueen maapohja kuuluukin kiinteistöille, kiinteistöjenomistajien on taloudellisten resurssiensa puolesta ehkä mahdotonta korjata tilannetta omin voimin, eikä ole selvää, että heillä olisi oikeuttakaan ryhtyä kaivuutöihin. Vesihuolto-yhtiö HS Veden vesijohto- ja viemäriputket sijaitsevat kadun alla n. kolmessa metrissä. Koska routaraja on Kanta-Hämeessä reilu pari metriä, kadusta on varaa ottaa pintamaata pois ehkä jopa toivotun 70 cm:n verran ilman, että putkikavantoa joudutaan syventämään. Koska mm. maan vesipitoisuus vaikuttaa sen routivuuteen, tarkka routaraja on kadun madaltamiseen ryhdyttäessä selvitettävä erikseen.

3.4. Palolaituri / satama

Kirkonkylän satama tunnetaan Palolaiturin nimellä. Aikanaan ihmisten ja tavaroiden kuljettamiseen tärkeä vesireitti palvelee nykyään lähinnä virkistytymistä. Suunnitelmia venelaiturin uusimiseksi ja ympäristön parantamiseksi on tehty vuonna 1987 (Hauhon kunta), vuonna 1997 (Navigaatioseura), vuonna 1998 (Alf Lindström) ja vuonna 2008 (Finnish Consulting Group Hauhon kunnalle). Viimeisimpää suunnitelmaa työstää HAMKin opiskelija Teemu Ruippo opiskeluihinsa liittyvänä kurssityönä. Tarve laiturin uusimiseksi on

Hämeenlinnan kaupungin Yhdyskuntarakenteen Luontopalvelujen tiedossa, ja se odottaa vuoroansa päästäkseen lähivuosien investointiohjelmiaan.

3.5. Vesihuolto

Nykyisellään Vanhan raitin alue on vesihuolto-yhtiö HS Veden vesijohdon toiminta-alue, mutta jäteveden eli viemäroinnin toiminta-alue alkaa vasta Vanhanraitin, Eskonraitin ja Vuorentien muodostaman katulinjan pohjoispuolelta. Toiminta-alueeseen kuulumattomalla alueella Vanhalla raitilla on noin 40 asuinkiinteistöä, joista vajaa 10 on kuitenkin liittynyt molempiin verkostoihin. Niistä reilusta 30 kiinteistöstä, jotka eivät ole vesihuollon piirissä, noin puolet ilmoitti Kyläkaavahankkeen asukaskyselyssä olevansa jollain tasolla kiinnostunut verkostoihin liittymisestä. Liittymättömistä kiinteistöistä vajaa 10 sijaitsee jo olemassa olevien putkien reitin varressa ja pystyisi halutessaan liittymään verkostoon koska tahansa. Kuitenkin liittymään pystyvät ja liittymisestä kiinnostuneet kiinteistöt eivät pääsääntöisesti olleet samoja.

HS Vesi on teettänyt konsultti-yhtiö Rambollilla vesihuollon yleissuunnitelman alueelle vuonna 2005. Kokonaissuunnitelmaa ei kuitenkaan ole juuri lähdetty toteuttamaan, vaan verkostoa on laajennettu suunnitelmasta poiketen yksittäisten kiinteistönomistajien tarpeiden mukaan.

"Kerro jos luoksesi mä tulla saan." On selvää, että Urhonkujaa ei voida muuttaa kaduksi ja erottaa kiinteistöistä. Kaava vahvistaa jo polun yleisen luonteen, mutta oikeus kulkemiseen tulisi loppullistaa kiinteistörekisteriin merkittävien rastein. (Kuva Kehittämiskeskus Oy Häme /Toni Husu)

Suunnitelman toteuttamisen esteenä Porri-nahteen, Vanhanraitin, Eskonraitin ja Martti Skytten tien rajaamalla ranta-alueella on ollut jyrkän ja kallioisen maaston ohella pirstaloitunut yksityinen maanomistus, josta puuttuvat katujen kaltaiset yleiset alueet, joiden alle vesihuoltoverkosto voitaisiin huoltovarmasti sijoittaa, sekä paineviemärinä toteutettavan verkoston suuret kustannukset vaatimattomille lomakiinteistöille. Suunnitelman laatimisen jälkeen markkinoille on kuitenkin tullut uutena tekniikkana ns. vaakaporaus, jossa vedettävän putken reittiä ei tarvitse kaivaa auki koko matkalta. Kaivannot tarvitaan suoran johtolinjauksen kahteen päähän, joiden väliselle osalle johdon vaatima tila porataan maan alla, routarajan alapuolella. Tekniikka olisi käyttökelpoinen mahdollisesti rannassakin, mutta erityisesti kapean Martti Skytten tien kohdalla, jossa perinteisen verkoston rakentaminen merkitsisi kadun katkaisemista liikenteeltä rakennustöiden ajaksi. Martti Skytten tien putkien rakentaminen vesihuoltoyhtiön toimesta ratkaisisi vesihuollon järjestämisen n. 10 kiinteistön kohdalla. Tämän jälkeen vesihuoltoverkoston ulkopuolella olisi enää kymmenisen kiinteistöä Hauhonselän rannassa, Mikonheikinahteen ja Halperinkujan välisellä alueella.

Vesihuoltolain mukaan kunta määrittelee vesilaitoksen toiminta-alueen. Hämeenlinnan kaupunki voisi siis halutessaan

määritellä Hauhon Vanhan raitin HS Veden toiminta-alueeksi myös jäteveden osalta. Toiminta-alueeksi määrittely ei suoraan ratkaise Vanhan raitin vesihuollon järjestämiseen liittyviä ongelmia, mutta se selkiyttäisi tilannetta kiinteistönomistajien kannalta. Toiminta-alueella vesilaitoksella on näet velvollisuus toimittaa palvelunsa jokaiseen kiinteistöön, ja kiinteistöillä on vastaavasti velvollisuus liittyä vesilaitoksen verkostoon. Koska Vanha raitti ei ole jäteveden toiminta-alue, sovelletaan siihen haja-asutuksen jätevesiasetusta. Asetus koskee kiinteistöjä myös toiminta-alueella, jos niitä ei ole liitetty viemäriverkostoon. Liittymistilanteen valvomisesta vastaa kunnan ympäristötoimi, joka voi myös vapauttaa kiinteistön liittymisvelvollisuudesta vesilaitoksen toiminta-alueella. Tämä ei kuitenkaan tarkoita lupaa jättää jätevedet käsittelemättä, vaan jätevedet täytyy kaikissa tapauksissa käsitellä vähintään haja-asutuksen jätevesiasetuksen vaatimusten mukaisesti. Puhdistamattomina maahan saadaan johtaa ainoastaan harmaat (käymäläjätettä sisältämättömät) vedet silloin, kun niiden määrä on vähäinen eli kiinteistöillä ei ole vesipumppua, lämminsivaraajaa tai muita vettä käyttäviä laitteita. Kunta ei voi lieventää jätevesiasetuksen vaatimuksia, vaan se voi antaa ainoastaan tiukempia määräyksiä jätevesien käsittelystä esimerkiksi herkillä ranta-alueilla, jollaiseksi Hauhon Vanhan raitinkin voisi katsoa. Jäte-

vesiasetuksen vaatimuksista voidaan poiketa vain kahdessa tapauksessa: jos asunto on vakituinen ja asukas oli 9.3.2011 täyttänyt 68 vuotta, tai jos kiinteistön ympäristökuormitus arvioidaan vähäiseksi, jolloin poikkeus on voimassa enintään viisi vuotta kerrallaan. Ympäristökuormituksen vähäisyyttä arvioidessa otetaan huomioon mm. asumisen vakituisuus ja asukkaiden määrä.

Haja-asutuksen jätevesiasetus koskee siis Vanhan raitin kiinteistöjä tälläkin hetkellä. Jätevesien käsittelyvelvoite koskee yhtä lailla vakituksia kuin loma-asuntojakin. Jos kiinteistöllä on ollut käyttökuntoinen jäteveden käsittelyjärjestelmä vuoden 2004 alussa, on jätevesiasetuksen uudet vaatimukset täytettävä 15.3.2016 mennessä. Sen sijaan jos kiinteistön jätevesijärjestelmä ei ollut käyttökuntoinen vuodenvaihteessa 2004 tai jos kiinteistöllä tehdään veden käyttöä lisääviä ja rakennusvalvontaviranomaisen lupaa edellyttäviä muutostöitä, on asetuksen vaatimukset täytettävä välittömästi. Kiinteistökohtaisia jätevesijärjestelmiä suunnitteleva jätevesisuunnittelija Jorma Jokiniitty tutustui Vanhan raitin tilanteeseen keväällä 2012 ja arvioi, että ranta-alueella ei ehkä ole mahdollista toteuttaa jätevesiasetuksen määräyksiä kiinteistökohtaisilla järjestelmillä edes harmaiden vesien osalta, sillä pienten tonttien vuoksi suojaetäisyydet tontin rajoihin, kaivoihin ja vesistöihin eivät täyty. Mikäli Jokiniityn ar-

vio pitää paikkansa, keskitetty viemäröinti on ainoa mahdollinen vaihtoehto. Jokiniitty esitti uutena ajatuksena viemärin sijoittamisen Hauhonselän rannan suuntaisesti järven pohjaan, jolloin kiinteistöt voisivat liittyä tähän putkeen viettoviemärillä. Viemäröinnin toteuttaja ei voi toimia vesihuoltoyhtiö tai yksityisten kiinteistöjen muodostama vesiosuuskunta, joka voi saada myös ELY-keskuksen rahallista avustusta hankkeelleen.

Kiinteistönomistajien kannalta on varsin olennaista tietoa, tuleeko heidän täyttää jätevesiasetuksen määräykset kiinteistökohtaisin järjestelmin joko heti tai viimeistään 2016, vai tuleeko vesilaitoksen toiminta-alue ulottumaan heidän kiinteistölleen, jolloin sitä tulee koskemaan myös liittymisvelvollisuus vesilaitoksen verkostoon. Kummassakin tapauksessa investoinnin kustannukset ovat n. 10 000 euron luokkaa, joten virheinvestointeihin ei ole varaa. Hämeenlinnan kaupungin tulisikin sekä ympäristöviranomaisena että vesihuoltoyhtiön toiminta-alueen määrittelijänä muodostaa ja ilmoittaa selkeä kantansa siihen, miten alueen vesihuolto jatkossa järjestetään. Jätevesihuollon asiallinen järjestäminen Vanhalla raitilla on paitsi laillisuus- ja vesiensuojelukysymys, myös paikallinen hygienia- ja viihtyvyyksikysymys.

3.6. Kiinteistörajat

Kiinteistörajat Vanhalla raitilla ei-

Kukapa likavedessä haluaisi polskia? Jätevesihuollon järjestäminen pitäisi olla kaikkien intressissä, mutta asia ei tunnu etenevän Hauhon Vanhalla raitilla. Jätevesiasetuksen takaraja tulee kuitenkin vastaan 2016. (Aukeaman kuvat Kehittämiskeskus Oy Häme)

Mäkitupalaisalue on rakentunut talonpoikauskulttuurissa, jossa ihmiset elivät tiiviimmin yhdessä kuin nykyään. Kiinteistoteknisesti nykytuottiin vaikeasti taipuva alue voi aiheuttaa reviiikiistoja, jotka varmaankin olisivat entisajan ihmisestä tuntuneet vierailta.

vät ole kaikilta osin tarkoituksenmukaisia. Alueella on useita tilanteita, joissa rakennus sijaitsee osittain naapurikiinteistön puolella. Ei ole tarkalleen tiedossa, miten tilanne on päässyt syntyään, mutta on todennäköistä, että rakennukset ovat vanhempia kuin kiinteistörajat. Koska rakennukset ovat kulttuurihistoriallisesti arvokkaita, niiden purkaminen ei tule ongelman ratkaisemiseksi kysymyseen vaan on korjattava kiinteistörajoja. Asemakaavataan eivät kaikilta osin seuraa olemassa olevia kiinteistörajoja sen paremmin kuin ehdota asiaan mitään realistista ratkaisua. Rajojen korjausta tulisi lähteä rakentamaan asemakaavapäivityksen pohjalta.

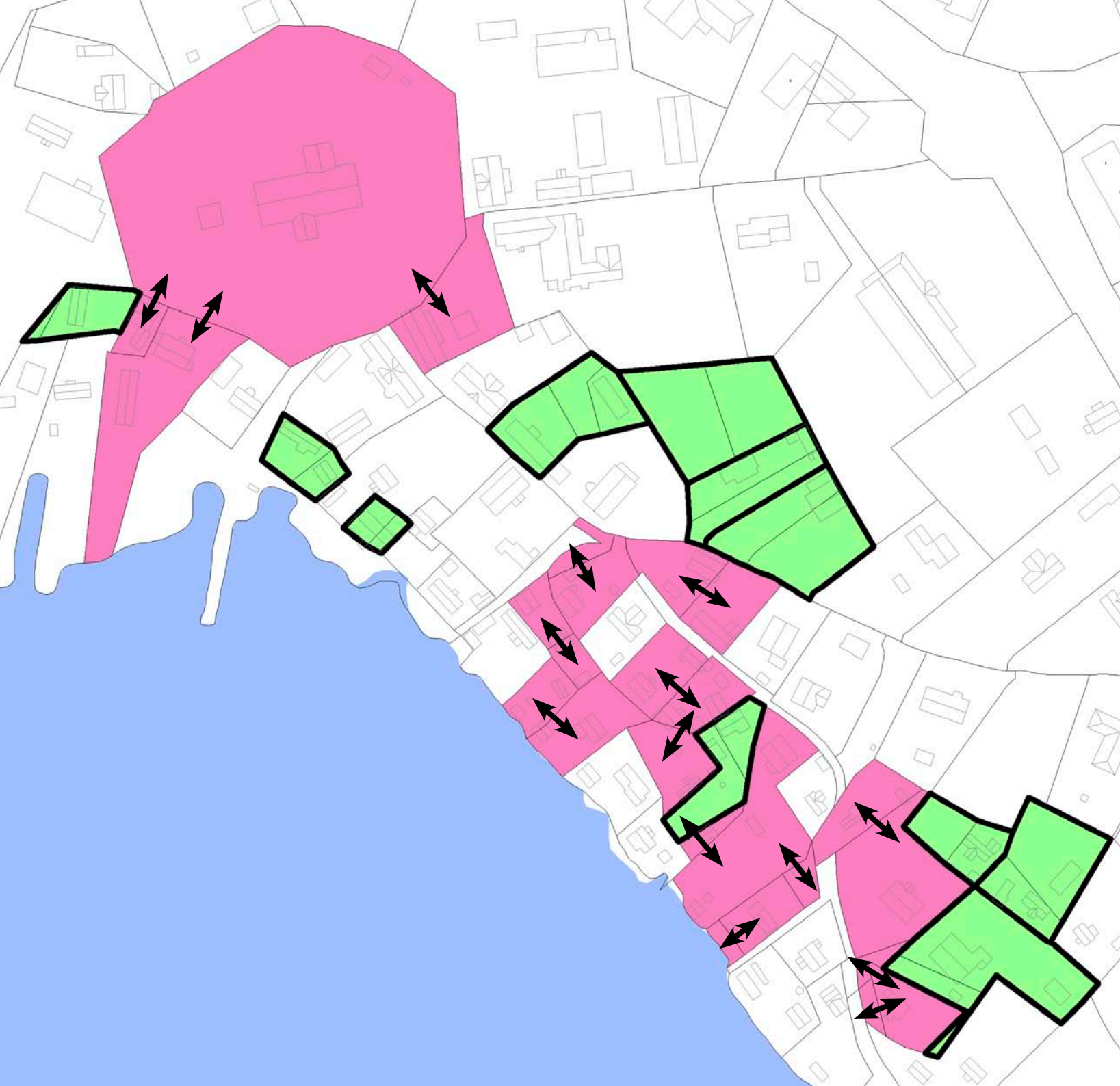
Hämeenlinnan kaupunki ei ole ottanut maaseututaajamiensa kiinteistörekisterin pitämistä itselleen, vaan siitä huolehtii edelleen Maanmittauslaitos. Maanmittauslaitoksen suorittamien mittauksen paikannustarkkuus saattaa olla useiden metrien luokkaa. Koska Vanhan raitin alue on tiiviisti rakennettu, rakennusten ja rajojen täsmällinen sijainti pohjakartassa on äärettömän tärkeää, jotta uusia tontinrajoja voitaisiin luonnostella asemakaavapäivitystä varten. Hyvän lopputuloksen takaamiseksi pohjakartta onkin päivitettävä ennen asemakaavoituksen aloittamista. Raitilla ei ole mahdollista järjestää tilannetta, jossa jokaisesta rakennuksesta olisi rakennusjärjestyksen mukainen 4 metriä tontin rajaan, mutta tavoiteltavaa olisi, että jokainen rakennus saataisiin edes niukasti

oman tontin puolelle. Jo metrin tai kahden levyinen kaistale omaa maata rakennuksen joka sivulla turvaa rakennuksen säännöllistä kunnossapitoa. Kysymys on myös kiinteistöjen taloudellisesta arvosta, jota rajojen epä-määräisyys ja siihen liittyvä henkinen epävarmuus voivat vähentää.

Kiinteistöomistajien tulisi asemakaavapäivityksen jälkeen hakea kaavaan vedoten rajankäyntiä Maanmittauslaitokselta Rajankäyntitoimitus ei ole riippuvainen naapurin suostumuksesta. Suurimpana haasteena tarpeellisten kiinteistötoimitusten suorittamiselle tulee varmasti olemaan raha, sillä kustannukset jäävät yksityisten kiinteistönomistajien harteille. Hakija joutuu maksamaan toimituksesta Maanmittauslaitoksen listahinnan, joka on muutamien satojen tai tuhansien eurojen luokkaa. Kiinteistörajojen korjausta ei voi rahoittaa hankkeella, sillä hankkeilta edellytetään yleishyödyllisyyttä ja kiinteistötoimitusten katsotaan hyödyttävän vain yksityistä kiinteistönomistajaa.

3.7. Rakennussuojelu

Nykyisessä asemakaavassa oleva säilyttämistä ilmaiseva kaavamääräys on väljä, ja se on sallinut kulttuurihistoriallisia ja rakennustaiteellisia arvoja vähentäviä muutostöitä rakennuksissa. Määräys kuuluu "Erillispientalojen alue, jolla ympäristö säilytetään. Uudisrakennusten ja olemassa oleviin rakennuksiin tehtävien muutosten

Kuvassa on esitetty kiinteistörajojen muutostarpeita.

Vihreällä väritetyt ja mustalla paksulla viivalla rajatut kiinteistöt ovat saman henkilön omistuksessa, ja muodostavat toiminnallisen piha-piirin. Kiinteistöjärjestelmän selkeyden vuoksi olisi toivottavaa, että kiinteistönomistajat huolehtisivat kiinteistöjen yhdistämisestä.

Vaaleanpunaisella väritettyjen ja nuolella osoitettujen kiinteistöjen kesken on tarve siirtää rajan paikkaa, jotta esimerkiksi rakennukset tai toiminnallinen piha saadaan myös juridisesti kokonaan sille kiinteistölle, joka sitä todellisuudessa käyttää.

Rakennusten ja esimerkiksi tukimuurien paikantaminen kartalle täsmällisesti on edellytyksenä sille, että rajan siirtojen suunnittelu voi onnistua.

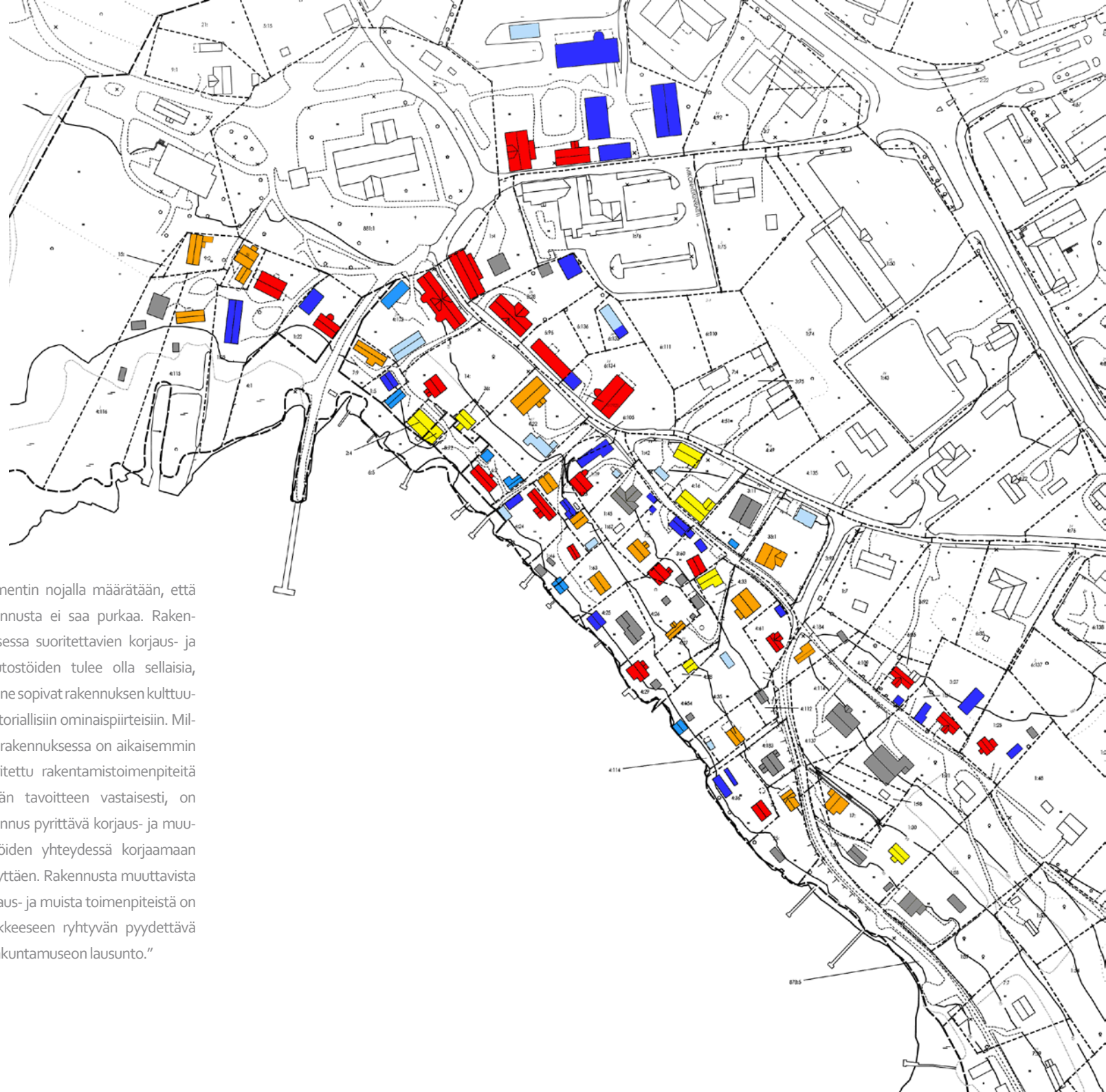
Kyläkaavahankkeen rakennusinventoinnin ehdotus rakennusten arvoluokista, joiden tarkemmat määritelmät on esitetty itse inventointiraportissa. Asuin- ja talousrakennuksille on kullekin kolme arvoluokkaa.

Tällä hetkellä mäkitupalaisalueen asemakaavamääräys kuuluu: "Eri-lispientalojen korttelialue, jolla ympäristö säilytetään. Uudisrakennusten ja olemassa oleviin rakennuksiin tehtävien muutosten sopeutumi- seen ympäristöönsä on kiinnitettävä erityistä huomiota".

Määräys ei pidä sisällään sanaakaan rakennusten historiallisesta arvosta. Purkamista rajoittavalla sr-suojelumääräyksellä on merkitty ainoastaan Kapakan päärakennukset ja kaksi talousrakennusta, Poltti, Porri, Heiskala, Eskontalo, Mikonheikintalo ja Rekola eli vanha meijeri.

Esimerkki asemakaavassa olevasta nykyaikaisesta suojelumääräyksestä on Porin 6. kaupunginosan asemakaavasta vuodelta 2011: "Kaupunkikuvan säilymisen kannalta tärkeä rakennus. Maankäyttö- ja rakennuslain 57. pykälän 2.

momentin nojalla määrätään, että rakennusta ei saa purkaa. Rakennuksessa suoritettavien korjaus- ja muutostöiden tulee olla sellaisia, että ne sopivat rakennuksen kulttuurihistoriallisiin ominaispiirteisiin. Milloin rakennuksessa on aikaisemmin suoritettu rakentamistoimenpiteitä tämän tavoitteen vastaisesti, on rakennus pyrittävä korjaus- ja muutostöiden yhteydessä korjaamaan eheyttään. Rakennusta muuttavista korjaus- ja muista toimenpiteistä on hankkeeseen ryhtyvän pyydettävä maakuntamuseon lausunto."

Kuvassa on kyläkaavahankkeen ehdotus täydennysrakentamismahdollisuuksista Vanhalla raitilla.

Alue on ennen vanhaan ollut paljon tiiviimpi kuin nyt, joten täydennysrakentamismahdollisuuksia on löydettävissä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita kokonaan uusia tontteja, vaan lähinnä pieniä lisärakenuksia olemassa olevia tontteja täydentämään.

Vanhaan aikaan tulipalojen riski oli todellinen tiiviisti rakennettaessa. Nykyään osataan kuitenkin rakentaa entistä paloturvallisemmin ja palokuntatoiminta on ammatti- maista.

(Kuva Kehittämiskeskus Oy Häme /Toni Husu & Satu Huuhka)

tai käyttötarkoituksen ei pitäisikään määrittellä niiden suojelutarvetta.

Alueella tehtiin rakennusinventointia osana Kyläkaavahanketta, ja inventoinnista on olemassa erillinen julkaisu. Inventoinnissa on esitetty luonnos rakennusten arvoluokista suojelukaavan laatimisen pohjaksi. Suojelutavoitteiden saavuttaminen edellyttää suojelukaavan lisäksi käytäntöjen kehittämistä rakennusvalvonnassa. Hämeenlinnan rakennusvalvonnassa kaupunkikuvatyöryhmä ja lupa-arkkitehti käsittelevät pääsääntöisesti vain kantakaupungissa sijaitsevia kohteita. Maaseudulla sijaitsee kuitenkin paljon kulttuurihistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti arvokasta rakennuskantaa, kyläkokonaisuuksia ja kulttuurimaisemia, ja esimerkiksi vernakulaaria eli kansanomaista arkkitehtuuria, jollaista kaupungissa ei juuri ole enää jäljellä. Rakennustaiteellisesti tai historiallisesti arvokkaisiin rakennuksiin ja kyliin tehtävien muutosten ja lisäysten ohjaamiseen rakennusmestarin tai -insinöörin koulutus ei välttämättä riittävällä tavalla valmenna. Lupa-arkkitehtien asiantuntemusta tulisi käyttää myös Hauhon vanhan raitin ja vastaavien kyläkohteiden rakennus- ja toimenpidelupia myönnettäessä.

Joskus asukkaat vierastavat ajatusta suojelukaavasta, vaikka haluaisivatkin vaalia alueen rakennusperintöä. On totta, että perinteisten rakennustapojen käyttö voi lisätä kustannuksia, jos kaiken työn jou-

tuu teettämään ulkopuolisella, sillä monissa tapauksissa yhteiskunnassamme luonnonvarojen käyttö (esim. ikkunoiden uusiminen tehdastekoisin) on halvempaa kuin työn teettäminen (esim. ikkunoiden korjauttaminen tai ikkunoiden teettäminen puusepällä). Taloudellisten arvojen lisäksi on olemassa muitakin arvoja, kuten historialliset ja ekologiset arvot, joille jokainen kiinteistönomistaja antaa oman painotuksensa. Rakennusten korjaaminen perinteisin rakennustavoin on ympäristöystävällistä, ja vanha rakennusmateriaali (esim. puu) usein huomattavasti laadukkaampaa kuin tänä päivänä saatavissa oleva. Perinnekorjauksessa käytettävät materiaalit ovat pääsääntöisesti edullisia ja työtavat niin yksinkertaisia, että ne ovat kenen tahansa käsistään kätevän henkilön opittavissa, jolloin ne ovat myös kustannuksiltaan kilpailukykyisiä. Usein on olemassa myös eri hintaisia rakennusperinteen mukaisia ratkaisuja, esimerkiksi edullisempi ja lyhytikäisempi kolmiorimahuopakate on vaihtoehto kalliimmalle ja kestävämmälle konesaumapellille. Toisaalta pitää muistaa, että ehjää ei tarvitse korjata. Iso osa rakennuksiin tehtävistä muutoksista ei tosiasiassa johdu teknisistä syistä vaan omasta mielihalustamme, vaikka mielellämme perustelemme muutostöitä teknisin ”järkiargumentein”. Jos kiinteistönomistaja hinkuaa vaihtaa yli satavuotiaan antiikkijulkisivun huoltovapaaksi mainostettuun vinyyliverhoukseen, suojelumääräykset

varmasti tuntuvat rajoittavilta. Nopea tarkastelu myynnissä oleviin kiinteistöihin kuitenkin osoittaa, että käytetyt korjaustavat vaikuttavat myös rakennusten hinnanmuodostukseen. Sellaiset ennen 1960-lukua valmistuneet rakennukset, joiden alkuperäistä arkkitehtuuria on vaalittu, ovat rahallisesti arvokkaampia kuin ne, jotka ovat saaneet eri vuosikymmenien kuluessa ylleen aina uusimman muodin ja tekniikan mukaisen kuorutuksen. Lyhytnäköiset valinnat voivat siis tulla pidemmän päälle kalliiksi. Halvat materiaalit ja huonosti suoritettu työ voivat myös johtaa vaurioihin ja korjauskierteeseen, jonka hintalappu on lopulta moninkertainen kestävään, laadukkaaseen ja rakennuksen taloudellisen arvon säilyttävään ratkaisuun verrattuna.

3.8. Täydennysrakentaminen

Edellisellä aukeamalla on esitetty luonnospiirustus mahdollisista täydennysrakentamispajoista Vanhalla raitilla. Vaikka alue on tiivis, on sen rakennuskanta on harventunut maatalouskulttuurin kukoistuvuodista, ja useille kiinteistöille on löydettävissä lisärakentamismahdollisuuksia. Historiallisesti arvokkaiden rakennusten laajentamiseen ei useinkaan löydy hyvää ratkaisua, etenkin kun kyse on pienistä määkivuista, joiden erityisyys on juuri pienessä koossa. Sen sijaan tarvittava lisätila - esimerkiksi pesutilat tai vierasmakuuhuone - voidaan helpommin sijoittaa kokonaan erilliseen uuteen

rakennukseen, joka suunnitellaan kooltaan ja mittasuhteiltaan olemassaolevien kaltaiseksi. Lisärakentamismahdollisuuden on tarkoitus tukea vanhan rakennuskannan säilyttämistä ja sitä ylläpitävää, säännöllistä käyttöä. Vaikkei kiinteistönomistajalla ei olisi juuri nyt välitöntä tarvetta lisätilalle, ei mahdollisuuden olemassaolosta ole mitään haittakaan.

Uusia asuintontteja ei käytännössä juuri voida muodostaa muutamaa lukuun ottamatta. Vanhan raitin varrella on kaksi suurta, lähes rakentamatonta tonttia, joilla on paljon mahdollisuuksia myös elinkeinotoimintaa - Vanhan raitin matkailullista hyödyntämistä - ajatellen. Parhaat mahdollisuudet uusien asuintalojen rakentamiseen on kuitenkin Eskonraitin ja Hauhontien väliin jäävällä Vanhalla raitin osuudella, jossa olemassa olevat rakennukset sijaitsevat kadun pohjoispuolella melko kaukana ajoradasta. Uudet, modernit asuintalot voisivat sijoittua perinteiseen tapaan aivan kiinni katuun raittilaa muodostamaan. Kun raittia täydennettäisiin hieman myös eteläpuolelta, voisi syntyä "Uusi raitti", kunhan rakennukset suunniteltaisiin juuri tähän paikkaan kiinnittäen aivan erityistä huomiota rakentamistapaan. Voisiko vanhaan rakennuskulttuuriin ja uuteen, laadukkaaseen arkkitehtuuriin profiloituminen olla piristysruiske hienolle, mutta hiljentyneelle alueelle, jotta kirkonkylään saataisiin lisää uusia, aktiivisia ja ennen kaikkea ympärivuotisia hauholaisia?

Aukeaman kuvat Kehittämiskeskus Oy Häme / Jorma Jämsén

LIITE: 1. ASUKASILLAN RYHMÄTYÖN TULOKSET

Miljööön säilyttäminen

Vastaajat kokivat miljööön syntyvän ennen kaikkea hyvin hoidetuista vanhoista rakennuksista (5) ja sopeutuvista täydennysrakennuksista (3) mutta myös luonnosta eli kasvillisuudesta ja järvestä (3). Miljööön säilyminen vaatii, että sen elementtejä hoidetaan jatkuvasti (6). Hoitamiseen kaivattiin hyvää talkoohenkeä (3), taloudellisia avustuksia (3) sekä kaupungista yhteistyökumppania (2).

Otteita vastauksista:

- säilyttäminen entisen kaltaisena
- asukkaiden aktiivisuus
- vanhan asuinalueen kasvisto huomioitava
- puuston raivaaminen säännöllisesti

Vanhojen rakennusten säilyttäminen

Vanhojen rakennusten korostettiin säilyvän vain korjaamalla (8) perinteisin menetelmin (6). Korjaamiseen kaivattiin sekä rahallista tukea (6) että ohjeita (4) tai jopa velvoitteita (1). Autioitumista/vajaakäyttöä pidettiin uhkana rakennusten säilymiselle (3). Pidettiin rakennusten säilyttämistä jopa jokaisen kiinteistönomistajan yksityisasiana (1). Yhtä vastaajaa huoletti, säilyykö Hauhotalo julkisena tilana vai joutuuko se myyntiin.

Otteita vastauksista:

- kunnostaminen vanhan tekniikan mukaan
- entisöidään ja korjataan
- uudistajat pois raitilta
- asunnoista ja asukkaista ympärivuotisia

Uusi vierasvenesatama / venelaituri

Vierasvenesatama ei ollut valmiissa vastausvaihtoehtoissa, vaan 12 vastaajaa lisäsi sen oma-aloitteisesti listaan. Tästä voi päätellä, että kunnollisen sataman saaminen on hauholaalaisille todella tärkeää. Vierasvenesatamasta visioitiin Hattulan Mierolan kaltaista paikkaa, jonne tultaisiin kauempaakin (2). Tarvittavina toimenpiteinä mainittiin uusi satamalaituri (9), rannan siistiminen liiasta kasvillisuudesta (3), järven ruoppaaminen (1) ja kahvilapalvelut (2).

Otteita vastauksista:

- Porrinahde ryteikköinen
- venelaituri ei houkuttele vierasveneilijöitä
- matkailuvaltti, mallia Hattulan Mierolasta

Liikehuoneistojen saaminen käyttöön

Yrittäjien löytymistä toivottiin erityisesti Hauhon keskustan tyhjiin liiketiloihin (4). Myös uuden K-kaupan aloittamista Hauholle

toivottiin (4). Raitilla aikaisemmin olleiden liiketilojen palauttamista käyttöön ei pidetty todennäköisenä (2). Tyhjiin huoneistoihin ehdotettiin myös kerhotoimintaa (1).

Otteita vastauksista:

- ongelma yrittäjien puuttuminen, ei tilojen
- lahjatavara- ja suutarinliikkeitä toivotaan
- paikallisten tarvitsemaa liiketoimintaa, ei ruokapaikkaa

Maisemoinnin lisääminen

Toisin kuin yleensä, maisemoinnin lisääminen tarkoittaa Hauholla useimpien vastaajien mielestä kasvillisuuden karsimista. Selvästi tärkeimpänä pidettiin maiseman avaamista puita kaatamalla ja kasvillisuutta vähentämällä (7) ja etenkin rakentamattomilta tonteilta (5). Toiset puolestaan kaipasivat lisää puita Hauhon keskustaan (2). Huolta kannettiin myös ajoradan kaventumisesta kasvillisuuden vuoksi (3) sekä Hauhonselän epäsiististä järvikasvillisuudesta (2).

Otteita vastauksista:

- Maisema on jo!
- Kirkon ympäristön puiden kaataminen, koska kirkko ja pappila eivät näy järveltä
- "Kaupunkiajan" kukitus keskustassa on hyvä

Viihtyvyyden lisääminen keskustassa

Etenkin maisemointitoimenpiteet koettiin viihtyvyyttä lisäävänä keinona (3). Vanhalle raitille toivottiin yleisö-wc:tä (2), yhtenäisiä ympäristörakenteita (1) ja talviajaksi kauniita valoja (1). Hauhon keskustassa ehdotettiin puukoulujen korjaamista (1) ja katuvalojen vaihtamista samaan malliin, joka on jo käytössä Vanhalla raitilla (1).

Parkkipaikkojen lisääminen

Parkkipaikkoja toivottiin Vanhalla raitilla kirkon läheisyyteen (4), Hauhotalolle (2), satamaan (1) ja lähemmäs uimarantaa (1). Toisten mielestä taas parkkipaikkoja ei tulisi lisätä raitille (2). Hauhotalon pihaan esitettiin jopa vuokrattavia lämmitystolppapaikkoja (1). Lisäksi paikkoja ehdotettiin Suojamäen pihalle (1) sekä mahdollisen uuden K-kaupan pihalle (1).

Uimarannan kohentaminen

Uimarannan kohentaminen olisi tarpeen seitsemän vastaajan mielestä. Keinoina mainittiin hiekan lisääminen (2) ja pohjan puhdistus (1). Yksi vastaaja kantoi myös huolta hälytysajoneuvojen pääsystä rannalle.

Täydennysrakentaminen sopivin kohdin

Vastaajat pitivät täydennysrakentamista sekä mahdollisena (7) että epätodennäköisenä (2). Täydennysrakentamista ehdotettiin tyhjille tonteille (2) ja ränsistyneiden talousrakennusten tilalle (1). Uusien rakennusten tyylin sopimiseen Vanhalle raitille tulisi erityisesti kiinnittää huomiota (5).

Otteita vastauksista:

- ei mahdollista merkittävässä määrin
- uusien rakennusten tyylin noudatettava alueen henkeä

Tukiasema

Enemmistö vastaajista haluaisi siirtää tukiaseman raitilta Vihniönmäkeen (3).

Raitin madaltaminen

Raitin madaltamista pidettiin myös keinona säilyttää miljöötä ja rakennukset (3).

Muita useamman vastaajan mainitsemia asioita

- kyläportit pois (3)
- järven hoitaminen (3)
- torialueen turvaaminen (2)

Yksittäisiä ideoita

- vanhanajan jäätelökärry pyörillä ja katoksella raitille kesäkuukausiksi
- ravintolalaiva
- Wanhan raitin karnevaalit takaisin
- Saunalammi lähivirkistysalueeksi
- Hauhon keskustan lähestymisreitti 12-tieltä koivukujaksi

Yksittäisiä huolia

- rannalla raitilla vaarallinen kaivo
- ajonopeuksien alentaminen Vanhalla raitilla ja Kirkkotiellä esim. töyssyillä
- 12-tien varsien pitäminen siistinä
- risunkaatoipaikan vapaampi käyttö
- oma roska-astia pakolliseksi kaikille talouksille
- kunnallistekniikka

Tärkeitä paikkoja

- Hauhotalo (4)
- kirkko (3)
- museoalue (2)
- Wanhan raitin kievari (2)
- esinemuseo (1)
- pappila (1)

JULKAISUA OVAT TUKENEET

